

**UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO
PRAHA**

Magisterské kombinované studium
2011 – 2012

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Monika Doubková Křížová

Faktory ovlivňující výchovný styl pozdního rodičovství

Praha 2012

**Vedoucí diplomové práce:
Prof. PhDr. Miloslav Kodým, CSc.**

JAN AMOS KOMENSKÝ UNIVERSITY PRAGUE

Master Combined (Part time) Studies
2011 - 2012

DIPLOMA THESIS

Bc. Monika Doubková Křížová

Factors influencing educational style of lately parenthood

Prague 2012

**The Diploma Thesis Work Supervisor:
Prof. PhDr. Miloslav Kodým, CSc.**

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 5. 3. 2012

Monika Doubková Křížová

Poděkování

Děkuji panu Prof. PhDr. Miloslavu Kodýmovi, CSc. za spolupráci, konzultace, metodickou pomoc a odborné vedení při zpracování tématu diplomové práce.

Anotace

Diplomová práce se zabývá faktory ovlivňujícími výchovný styl pozdního rodičovství. Teoretická část, která vychází z odborných publikací, vysvětluje pojmy a celkovou problematiku pozdního rodičovství, motivů, které k pozdnímu rodičovství vedou a faktorů, které jej ovlivňují. Dále je v teoretické části uvedena funkce rodiny, výchova, typy výchovných stylů, vlivy prostředí, vlivy médií a životní styl. Praktická část, se zabývá tím, jaké faktory vedou k pozdnímu rodičovskému a jaký výchovný cíl u pozdního rodičovství převládá. Průzkum, který byl k diplomové práci realizován, byl řešen dotazníkovým šetřením a je kvantitativní. Závěr diplomové práce zahrnuje výsledky průzkumu, jejich interpretaci a diskuzi. Následuje doporučení a prognóza k dalšímu širšímu výzkumu v rámci medializace pozdního rodičovství.

Klíčové pojmy

Kariéra, matka, média, motivy, neplodnost, otec, pozdní rodičovství, rodina, sociální prostředí, výchova, výchovný styl, zdravotní problematika, životní styl.

Annotation

This dissertation follow up factors that influence education style during late parenthood. Theoretical part, based on expert's publication, explains terms and overall issues of lately parenthood, motives that leads to lately parenthood and factors, that influence it.. Next theoretical part contain functions of family, education, types of educational styles, influence of the environment, influence of mass media a life style. Practical part deal with factors, that leads to late parenthood and with educational style that is prevailed. Survey, which was realized was based on questionnaire form and is quantitative. End of dissertation includes survey's conclusions, their interpretation and discuss, followed by recommendation and prognosis to another, deeper, research focused on media coverage of positive parenthood.

Key words

Career, education, education style, family, father, healthcare issues, infertility, lately parenthood, life style, media, mother, motives, social background.

OBSAH

ÚVOD	9
------------	---

TEORETICKÁ ČÁST

1. Důvody pozdního rodičovství	11
1.1 Ekonomická situace rodiny.....	13
1.2 Kariéra rodičů.....	15
1.2.1 Kariéra muže.....	16
1.2.2 Kariéra ženy a rozhodování o narození dítěte.....	17
1.3 Medicínská problematika.....	19
1.3.1 Příčiny ženské neplodnosti.....	20
1.3.2 Příčiny mužské neplodnosti.....	21
1.3.3 Reprodukční medicína.....	22
1.3.4 Přírodní terapie.....	23
1.4 Hledání vhodného partnera.....	24
1.4.1 Partnerská intimita.....	25
1.4.2 Faktory rozhodující ve výběru partnera.....	26
1.5 Neplánované rodičovství.....	27
2. Manželství, partnerství a rodičovství.....	29
2.1 Rodičovské postoje.....	31
2.2 Typy otců.....	33
2.3 Typy matek.....	35
3. Výchova, rodina a prostředí.....	40
3.1 Výchovné styly.....	41
3.1.1 Autoritářský styl výchovy.....	43
3.1.2 Liberální styl výchovy.....	44
3.1.3 Demokratický styl výchovy.....	44
3.2 Motivace při výchově.....	45
3.3 Vliv rodiny a sociálního prostředí.....	46
3.3.1 Dysfunkční rodina.....	47
3.3.2 Současná rodina.....	50
3.3.3 Sociální prostředí.....	51
3.4 Vliv médií a literatury.....	52

3.5	Životní styl.....	55
3.5.1	Sport.....	56
3.5.2	Strava.....	57
3.5.3	Vzdělávání.....	58

PRAKTICKÁ ČÁST

4.	Zaměření a cíl průzkumu.....	59
4.1	Průzkumné problémy a pracovní hypotézy.....	59
4.2	Metody, techniky a postupy.....	60
4.3	Místo, doba a charakteristika souboru.....	61
4.4	Získané údaje a jejich analýza.....	63
4.5	Výsledky a jejich interpretace, diskuse.....	84
4.6	Dílčí závěry a formulace doporučení.....	87
	ZÁVĚR.....	90
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	92
	SEZNAM PŘÍLOH.....	95

ÚVOD

Problematika pozdního rodičovství je v českém prostředí aktuálním tématem. Tato problematika je spojována s požadavkem rovných příležitostí pro muže a ženy a je úkolem tyto požadavky začlenit do povědomí o rodičovství. Důvodem, proč je téma stále aktuální je, že názor na pozdní rodičovství je proměnlivý v čase a závisí na dané situaci ve společnosti, proto je zajímavé sledovat a hodnotit, jak se názor na pozdní rodičovství vyvíjí a jak je samo hodnoceno samotnými rodiči.

Média přispívají k všeobecnému povědomí o pozdním rodičovství. Podle četnosti článků s odvoláváním se na statistiky, je současný životní styl ve znamení pozdních těhotenství. Ženy jsou vnímány coby kariéristky, které odsouvají své rozhodnutí mít dítě v co nejpozději možném termínu, a dávají přednost seberealizaci. Nikde se nehovoří o mužích, jejich přístupu k rodičovství a stylech výchovy, které uplatňují. Vše, jako by bylo pouze v rukou žen. Počínaje rozhodnutím kdy se stane matkou, po určení jak dítě bude vedeno životem a jaký výchovný styl bude zvolen. Mužům i ženám jsou přidělovány určité role. Tyto role, které jsou jedincům společností dány, jsou často chybně pokládány za neměnné, biologicky dané. A právě tyto stereotypy mají velký vliv na postavení žen a mužů nejen v možnosti uplatnění na trhu práce, kariéřním postupu, ohodnocení za stejnou práci, ale i v rodině, v rozhodnutí, kdy rodinu založit a jak se podělit o vliv a péči o dítě při výchově. Zde hraje velkou roli již pobyt v primární rodině, kde získáváme od rodičů prostřednictvím socializačního procesu odlišný pohled na rodinu v závislosti na různých výchovných stylech.

Cílem průzkumu je zjištění výchovného stylu starších rodičů. Průzkum mapuje, které motivy vedou jak ženy, tak i muže k rozhodnutí odložit rodičovství do pozdějšího věku. Dále jaké faktory toto rozhodnutí ovlivňují a zda tyto faktory ovlivňují výchovný styl rodičů. Průzkum zjišťuje vlastní vnímání rodičů o jejich výchovných stylech a faktory, které je ovlivňují.

Výsledky jsou zjišťovány kvantitativní metodou šetření dotazováním – dotazníkem. Dotazník je rozdělen do pěti bloků, každý z těchto bloků je určen

k získání odpovědí na stanové hypotézy v průzkumu. Výsledky jsou zpracovány v tabulkách a přehledných grafech.

Tento průzkumu by mohl napovědět, jaký výchovný styl uplatňují rodiče v pozdějším věku. Výsledky by měly přinést upřesnění a zvolení přesných výzkumných metod pro zjišťování názoru na pozdní rodičovství a uplatňování výchovných stylů vůči dětem, a to jak u mužů, tak i u žen.

TEORETICKÁ ČÁST

1. DŮVODY POZDNÍHO RODIČOVSTVÍ

V minulosti bylo pohlíženo na třicetiletou a starší ženu, která se chystá přivést na svět svého prvního potomka s jistou dávkou pohoršení a s nepochopením, ale dnes je tato skutečnost zcela běžná a normální. Součástí dnešní doby je fenomén odkládat rodičovství na „později“. Zajímavé je, že média a různé diskuse týkající se „odkládání“ těhotenství, se zaměřují převážně na ženy, kterým je přisuzována nezodpovědnost, pokud se rozhodnou mít dítě v pozdním věku. Nikdo nehovoří o „starých“ mužích a ani o tom, že by ženy možná děti měly dříve, kdyby je měly s kým mít. Právě proto, se možná zaměřují na kariéru, cestování a různé jiné zájmové činnosti, aby čas nějak smysluplně vyplnily. Pro mnohé ženy je to jen výsledek okolností.

Muži i historicky považovali pozdní narození prvního i dalšího potomka většinou za něco přirozeného. Na rozdíl od žen je často biologická možnost mužů podstatně delší a nemají takovou motivační sílu, jako je tomu u jejich partnerek přibližně stejného věku. Důvodem může být staromládenectví, do jisté doby i svým způsobem uznávané a pro řadu žen bylo jakousi výzvou získat partnera, který odolával manželskému svazku. Při rozvodu iniciovaných muži ve středním a pozdějším věku bývá častým důvodem nalezení výrazně mladší a často bezdětné partnerky. V novém svazku dochází i k založení společné rodiny, kdy už zajištěný muž nemá před touto skutečností jakékoliv zábrany. Předpokládá i svou zvýšenou péči a více stráveného času s dítětem, než tomu bylo u prvního rodičovství z předchozího stavu. Předchozí stav bývá ovlivněn zvýšenou ekonomickou snahou o zabezpečení rodiny což má své pochopitelné důsledky i v mužově péči o dítě. Je třeba objektivně přiznat, že tento model rodičovství v mladším věku převažoval více v dřívější době. Dnes je dělba po narození potomka vyrovnanější podobně, jako je tomu i v jiných oblastech života (zaměstnání, volnočasových aktivit a dalších).

V harmonickém soužití neprovdaného páru mohou být mnohé důvody pro odkládání založení rodiny současně na straně obou partnerů. V této shodě mohou partneři spolu žít až do doby, kdy se v souvislosti s biologickými

důvody stává otěhotnění s ohledem na věk partnerů složitější. Dochází následně k těžké životní zkoušce, která může ohrozit jinak do této doby mnohaletý a bezproblémový vztah.

V psychologickém slovníku je uvedeno: „**rodičovství odložené** (postponed parenthood) záměrné posunutí **r.** do pozdějšího věku, u muže kolem padesátky i více, kdy jsou rodiče zralí, mají zajištěnou kariéru a vybudovaný domov; optimální hranice pro děti u dnešní ženy leží mezi pětadvaceti a pětatřiceti; u druhého n. dalšího dítěte do dvačtyřiceti; **r.o.** přináší urč. psychol. rizika; starší rodiče jsou úzkostliví, příliš hlídají a sledují, chtějí je mít dokonalé, krásné a úspěšné, často se dostávají do izolace, protože vrstevníci již mají děti odrostlé“ (Hartl, Hartlová, 2009, s. 512).

Biermann, Raben (2006, s. 43) se domnívají, že „za nejednou úvahou a pochybností, zda mít dítě, či ne, se koneckonců skrývají nepříznivé úzkosti, mimo jiné z toho, že:

- prostě nezvládneme být dítěti trvale k dispozici;
- se budeme muset vzdát svobody;
- se kvůli dítěti budeme muset v lecčem omezit;
- se definitivně připoutáme k dítěti a muži, příp. ženě.“

Muži i ženy se snaží nejprve vystudovat, najít si pracovní uplatnění odpovídající jejich potřebám spojené s úspěšnou profesní kariérou. Většina si přeje dosáhnout určitého společenského postavení, zařídit si vlastní bydlení, cestovat a užít si života a najít vhodného partnera. Někteří stále ještě neslyší tikot oněch pověstných biologických hodin, na dítě se necítí nebo čekají, až budou mít s partnerem to správné zázemí.

Tento přístup je dán i vnímáním společnosti, zdůrazňování a uznáváním postupně nabytých životních zkušeností, které jsou svým způsobem pozitivně vnímány i starší populací. Často slyšíme názory, že v době předchozího režimu byla omezena možnost cestovat. Celkově je prezentováno více možností prožívání volnočasových aktivit a získání atraktivních materiálních statků. Sami rodiče motivují své děti po skončení studií, aby rozšířili své znalosti a možnosti uplatnění o studium a práci v zahraničí. Atraktivita a

vzájemné podporování mezi vrstevníky zcela samozřejmě odsouvá myšlenku na potomka kamsi do budoucnosti.

Některá manželství své snahy po rodičovství neodkládají, ale rodiči nejsou, protože prostě děti zatím mít nemohou a o rodičovství všemožně usilují. Hledají za pomoci odborníků příčinu tohoto stavu a popř. zda je tato skutečnost definitivní. Nacházejí se na cestě za dítětem, která je velmi psychicky náročná a výsledek nejasný.

Mnoho manželství či partnerství je obviňováno odkláním rodičovství nejen ve svém okolí, ale i v četných mediálních článkách, diskuzích na internetu a také při politických debatách.

Rozhodování každého páru je silně spjato s osobní situací a aktuálními životními "volbami". Je třeba si uvědomit, že tyto různé "volby" nejsou ani stejné, ani zcela svobodné, ani jen individuální.

Pro mnoho párů je při rozhodování zda dítě mít či nikoli velmi významná pobídka státu v podobě zvýšení porodného, prodloužení rodičovské dovolené, bytová politika a další státní podpora. Nutno říci, že na jedné straně má stát obavy z populačního poklesu a straně druhé pro podporu v současné době dělá velmi málo, dalo by se říci, že téměř nic. V médiích se dočítáme o různých politických prohlášeních, koncepcích či legislativních změnách, které jsou přímo zaměřeny ve svém důsledku proti podpoře porodnosti. Ale je třeba si uvědomit, že peníze od státu štěstí rodičům ani dětem nepřinesou a jsou pouze jednou z motivačních sil, které na bezdětné páry mohou působit.

Média, různé akademické debaty, ale i formální politická scéna jsou významnou součástí diskuzí, ve kterých spolu soupeří různé důvody bezdětnosti, jejích příčin a návrhů, jak s tímto jevem naložit.

1.1 Ekonomická situace rodiny

„Ekonomická funkce rodiny po staletí patřila k nejvýznamnějším. Široká rodina byla životním prostorem, ve kterém v tradici posvěcované obdivné dělbě práce produkovala na různé úrovni statky nutné pro život (mnohdy přežití) svých členů.“ (Havlík, Kořa, 2007, s. 71)

„Každá rodina ve větší či menší míře, s větším či menším významem uspokojuje materiální potřeby svých členů, hmotně je zabezpečuje. V současných podmínkách je ekonomická funkce oddělena od funkce výrobní, neboť současná rodina v naprosté většině případů není výrobní jednotkou, většinou nevykonává profesní nátlak na nové členy, děti aby se staly dalšími nositeli výrobní činnosti. Avšak s ohledem na společenské změny lze připustit změnu u určité části rodin, které svoji existenci nově spojují s výrobní a živnostenskou činností. Někteří autoři považují ekonomickou funkci rodiny a její rozbor za zásadní při hodnocení rodiny jako celku. To, kolik času a lidských kontaktů v rodině jsou její členové ochotni, schopni, nebo za určitých podmínek i nuceni obětovat materiálnímu zabezpečení rodiny, svědčí skutečně o větším poli ukazatelů než jen ekonomických. Z ekonomických funkcí je ve většině moderních rodin nejvýznamnější funkce spotřební či konzumní.“ (Trpišovská, Vacínová, 2007, s. 58-59)

Mnoho párů zvažuje, jak poklesne jejich životní úroveň a saturace potřeb pokud přivedou na svět dítě. Náklady na dítě jsou veliké a vzrůstají úměrně s věkem dítěte. Pro rodiče je jasné, že se o dítě budou muset finančně starat minimálně do dvaceti let. Mnohdy si rodiče stanovují počet dětí podle toho, jakou finanční zátěž jim tato skutečnost přinese a mnohdy se rozhodnou si další dítě nepořizovat.

Zaznamenáváme často skutečnost, že v důsledku aktuálního stavu pak u těchto velmi solidně finančně zabezpečených párů je počet potomků tři i vyšší. První potomek se může narodit v době obvyklého věku rodičů. Další touhu po dítěti a jeho zplození svým způsobem zajišťuje právě ekonomická zvýšená stabilita, která dovoluje ženě plně se věnovat výchově i svým volnočasovým aktivitám i za pomoci dnes již standardně v těchto rodinách působících „paní na hlídání“.

Je mnoho párů, které raději investují do sebe, do úspor, do vzdělání, protože se domnívají, že tato investice jim přidá na hodnotě a lépe zajistí budoucnost. Mnoho párů i z tohoto důvodu zůstává bezdětných nebo rodičovství stále odkládají.

Řada jednotlivců žije svůj dosavadní život v „zajetých kolejích“ a potřebu změny v podobě případného rodičovství vůbec neřeší na vědomé ani podvědomé úrovni. S ohledem na skutečnost, že dnešní většinová část společnosti již považuje pozdější věk pro narození prvního potomka za něco, co se již stalo společenským standardem, odpadají i nepříjemné otázky v souvislosti s tímto tématem. Dnešní bezdětní muži i ženy nemusejí tak často hledat zdůvodnění a vysvětlovat proč se v takovéto situaci nacházejí. Dřívější negativní a nechápající přístup nejenom blízkého okolí zejména k ženám, které kolem dvacátého roku nebyly provdané a neměly potomka, jsou již historií. Tolerance společnosti se oproti dřívější době stále více otvírá nejenom v této sociální oblasti.

1.2 Kariéra rodičů

Pojmem kariéra se podle Tureckiové (2009, s. 75) běžně označuje „ta část životní dráhy člověka, která je spojena s jeho pracovními aktivitami a s jeho zařazením do činnosti organizace nebo více organizací, respektive s jeho prací pro takové organizace. V této souvislosti se proto hovoří také o pracovní kariéře, která se dosud často ztotožňuje s pracovním postupem, nejčastěji ve vertikálním směru vzhůru. Taková donedávna typická kariéra, více či méně lineární, postupná a nepřetržitá, souvisí s prací pro organizace vyznačující se obvykle mnohastupňovou organizační hierarchií.“

Langmeier, Krejčířová (1998, s. 165) uvádějí: „Při každém výběru pracovní činnosti se uplatňují různou měrou a v různé kombinaci v podstatě čtyři základní motivační síly:

1. Motivace získat vnější hmotný prospěch – samostatně se uživit, získat ekonomickou nezávislost, později zajistit dobrý životní standard celé rodiny.
2. Motivace pomáhat lidem – tj. získat uspokojení z toho, že má práce je druhým prospěšná, že je společensky užitečná.

3. Motivace uskutečnit v povolání své osobní dispozice – své schopnosti, talent, zájmy, temperamentové a jiné osobnostní předpoklady, souhrnně řečeno realizovat se v práci.
4. Motivace najít přátelské kontakty – mít možnost zajímavého a pozitivního kontaktu s lidmi, spolupracovat s druhými na společných úkolech, vyjít z osamocení, které je pro mnohé spojeno s pobytem doma. Mezilidské vztahy na pracovišti a celková sociálně-emoční atmosféra je při rozhodování a výběru zaměstnání někdy důležitější než výdělek.“

Při vstupu na trh práce se člověk setká s několika změnami, které velmi ovlivní jeho dosavadní život. Začne vnímat své postavení a svou hodnotu jinak než doposud. Objevují se rozdíly mezi teoretickou přípravou, nabitými zkušenostmi a mezi skutečnou realitou. Jeho práce je nějakým způsobem odměněna. Při studiu jsou si všichni rovni. Nástupem do zaměstnání se vše mění. Mladý člověk je začátečník bez praxe a jeho pozice je slabá. Lidé se snaží zviditelnit i přes upozorňování na jejich nedostatky či špatně odvedenou práci, čím se mohou na pracovišti vyostřit vztahy. Pracovníci, kteří si již vybudovali pozici, jen velmi neradi mezi sebe někoho pouštějí z obavy o svou existenci. Pro mnoho mladých lidí se změní i rytmus dne, který měli při studiu zažitý. Musí docházet do zaměstnání na určitou dobu, plnit zadané úkoly. Méně spí a nechtějí si odepřít zájmy, na které byli doposud zvyklí. Dochází k postupnému nárůstu únavy a sčítání všech negativních vlivů. Výsledkem může být frustrace (Farková, 2009).

1.2.1 Kariéra muže

U mužů je jedním z aspektů k rozhodnutí mít dítě v pozdějším věku nalezení stabilního zaměstnání. Chtějí se lépe zapracovat a hlavně rodinu do budoucna zajistit finančně.

Někteří z mužů chápou dosažení úspěchů spojených s vyšším finančním ohodnocením popř. přístupem k moci např. v politice jako zvýšení své atraktivity před ženami. Mají za to, že získávají možnost většího a

atraktivnějšího výběru svých budoucích partnerek a matek jejich dětí. Tato životní situace a průběh této skutečnosti může vést k samotnému stálému prodlužování až do vyššího věku za současného posilování své pozice v dané oblasti.

Tento přístup je zcela opodstatněný s ohledem na přírodu, kde jsou v procesu reprodukce úspěšnější silnější jedinci. Na druhé straně i řada žen zcela pochopitelně někdy vědomě a někdy s přirozeně jí daným vnitřním pocitem zajistit pro své potomky bezpečný a zajištěný život, který by je ať už z jakékoliv stránky neohrožoval, jsou přitahovány těmito úspěšnými muži. Dochází často k přirozenému vyústění, kdy mezi partnery je vyšší věkový rozdíl.

Nelze nezmínit, že se neustále zvyšuje procento mužů, kteří zůstávají na rodičovské dovolené, zejména z důvodu nepřerušení profesního růstu ženy. Často hlavním důvodem bývá hledisko ekonomické, kdy žena vydělává podstatně více peněz než její partner. Svou životní úlohu při mateřské dovolené nechápe drtivá většina současných mužů jako životní prohru, ale přijímá ji jako samozřejmou s ohledem na okolnosti, které mají v předmětném období na způsob péče o dítě nejracionálnější vliv. Působí na své okolí svým pozitivním přístupem a mohou být i motivačním vzorem pro váhající páry tento model výchovy zvolit.

1.2.2 Kariéra ženy a rozhodování o narození dítěte

Ženy při výběru uvažují i o podmínkách odchodu na mateřskou a o návratu po jejím ukončení. Roli hrají typ práce, ženy někdy uvažují o tom, že některý typ práce se s rodinným životem neslučuje.

Farková (2009) dělí kariéru ženy na tři typy:

- **Konvenční kariéra** – tento typ kariéry byl u žen do konce padesátých let 20. století, a to i v naší republice. Toto pojetí vycházelo z patriarchálního způsobu soužití rodin a vztahů v rodině. Ženy měly tradiční roli a pracovní zařazení pro ně mělo význam pouze na přechodnou dobu. Po vstupu do manželství ženy profesi opouštějí a

věnují se péči o domácnost, rodinu, výchově dětí. U většiny žen tohoto období je normální sňatek do pětadvaceti let a narození dítěte do jednoho roku po svatbě. Mnohé se vdávají ihned po skončení studií. Velmi kritizovány byly ženy, které se staly samoživitelkami a ty, které porodily dítě v době studií na vysoké škole. Žena, která se rozhodla dítě nemít, byla považována za „nenormální“.

- **Přerušovaná kariéra** – typ kariéry, kdy žena odchází ze zaměstnání v důsledku rodičovské dovolené. Ke své profesy se vrací po té, kdy je dítě samostatnější. Tento typ kariéry se začal objevovat od šedesátých let 20. století a přetrvává dosud. Prochází několika změnami. Většina žen se také brzy provdala, některé stačily začít určitou kariéru, než odešly na rodičovskou dovolenou. Často odcházely na rodičovskou dovolenou opakovaně a po té se vracely na svá pracoviště. Nastupovaly na stejné nebo nižší pozice a kariéru budovaly až po skončení péče o děti.
- **Dvoustopá kariéra** – ženy i po porodu stále pokračují ve své kariéře. Svou profesy neopustily. Kariéra tohoto typu se u nás prosazuje v posledním desetiletí 20. století. Avšak ani dnes není typem kariéry, který by si ženy volily. Je převážně u žen, které mají významné manažerské pozice, u lékařek, u žen samostatně výdělečně činných, nebo ji volí ženy, jejichž partner odchází na rodičovskou dovolenou. U tohoto typu kariéry je možné, že si žena volí strukturovaně čas dle vlastní vůle a může se dítěti věnovat, případně může pracovat z domu. U běžných povolání tento typ kariéry není možný.

„V 80. letech minulého století došlo k širšímu rozšíření hypotézy **“stresované matky postmoderny“**. Tato hypotéza předpokládala, že matky, které zůstávají doma na mateřské dovolené, pociťují nudu z neustále se opakujících činností, které souvisí s péčí o děti a rodinu, ztrácejí tak odbornost a jsou frustrovány v potřebách dalšího rozvoje profesních dovedností a uplatnění v oblasti pracovního zařazení. Tato hypotéza vycházela z analýz výzkumů v oblasti percepce rolí matky ze strany veřejnosti – matky, které

zůstávaly na mateřské dovolené, byly hodnoceny okolím jako „správné matky, které plní očekávání pramenící z role. Opačně matky, které nastupovaly brzy do zaměstnání (ponechávaly dítě v péči jiných osob) byly vnímány jako sobecké – upřednostňují své zájmy před zájmem dítěte a rodiny.“ (Farková, 2008, s. 212)

Mnoho žen, které odkládají rodičovství má vysokoškolské vzdělání. Mnohé si chtějí nejprve vybudovat kariéru a postavení ve své profesi. Sobotková (2007) uvádí, že jen málo starších matek vysvětluje své rozhodnutí odložit mateřství právě kariérou. Studie z Velké Británie uvádí jako důvod pozdního mateřství kariéru u matek ve věku nad 40 let pouze v 5%.

Dnes už práce a kariéra není jen výsadou mužů. Tento fakt vede k tomu, že mnoho žen si přeje nejdříve dosáhnout určitého postavení a teprve potom mít dítě. I ženy mají potřebu pracovat, zdokonalovat se, realizovat svá přání a schopnosti. Ženy touží po sebeúctě a úspěchu. Stále však přetrvává názor, že ženská pracovní síla je v porovnání s mužskou jako druhořadá, méně kompetentní a méně výkonná. Muži bývají obvykle považováni za lepší pracovníky a profesionály bez ohledu na skutečné individuální schopnosti, dovednosti a předpoklady pro výkon daného povolání.

Od žen se stále očekává, že úspěšně zvládnou rodinné i pracovní povinnosti a závazky, a záleží pouze na nich, jak si s tím poradí. Na muže obvykle nebývají kladeny tak vysoké nároky jako na ženy. Od mužů se očekává skvělý výkon v práci, ale rodinné povinnosti a jejich sladění s prací nikdo neřeší.

Stálo by za samostatnou studii a zpracování skutečnosti, kdy důvodem odkladu prvního těhotenství může být i důvod zcela opačný.

1.3 Medicínská problematika

Mateřství v pozdním věku a „odkládání“ těhotenství je v určitém procentu případů ovlivněno také zdravotní problematikou, a to především neplodností jednoho partnerů nebo tím, že žena opakovaně potrací. Nenaplněná touha po dítěti může trvat mnoho let. Někdy dojde tento stav do fáze, kdy je pro daný

pár definitivní. Pro mnoho párů je to velmi náročné období nejen na psychiku, ale velkou roli hrají i finanční prostředky.

Na míru poruchy plodnosti není jednoznačná odpověď. Statistiky za pomoci médií nás informují o stále se snižující mužské plodnosti. Mužská plodnost za posledních padesát let klesla na polovinu a počet neplodných mužů se zdvojnásobil. Média však neuvádí, že tato skutečnost se týká jen některých geografických oblastí. Odborníci se domnívají, že vinu na tomto faktu nese znečištěné prostředí a život ve stresu.

Někteří odborníci oponují a tvrdí, že plodnost je stále stejná, ale velmi významně se změnil přístup lidí k mateřství. Stále více párů vyhledává pomoc odborníků na asistovanou reprodukci a stále více žen si přeje těhotenství ve vyšším věku. Neuvědomuje si, že ve vyšším věku je případné těhotenství ovlivněno biologicky. Dnešní reprodukční medicína poskytuje párům obrovskou naději a spoustu diagnostických metod a terapií (Konečná, 2009).

1.3.1 Příčiny ženské neplodnosti

Podle Konečné (2009, s. 17) „se zvyšujícím se věkem se snižuje schopnost ženy mít dítě. Mírně klesat začíná kolem třicítky a už ve čtyřiceti je pravděpodobnost otěhotnět malá. Roste naopak pravděpodobnost potratu, u čtyřicetileté ženy je to podle statistik 40%.“

Tyto statistiky mohou spoustu žen, kterým se doposud jejich přání mít dítě nesplnilo, velmi vystrašit a vzít jim naději a chuť v cestě za dítětem pokračovat. Na druhou stranu je to možná způsob, kdy tyto informace ženě pomohou skutečnost přijmout a s případným neúspěchem se lépe vyrovnat.

Biermann, Raben (2006) uvádějí jako možné příčiny ženské neplodnosti:

- **hormonální poruchy** – hypofunkce štítné žlázy, vysoká produkce testosteronu a prolaktinu, nevyvážená funkce vaječníků, hypofunkce podvěsku mozkového. Dočasnou neplodnost již může způsobit nevyvážená funkce uvedených hormonů. Na nich i záleží zrání vajíček a menstruace;

- **neprůchodné vejcovody** – průchodnost vejcovodů je možné zjistit endoskopií. Na neprůchodnosti vejcovou se podílejí záněty a chlamydiové infekce, které se přenášejí pohlavním stykem. U některých žen může být uzavření vejcovodů trvalé a nemůže tak dojít ke spojení spermie s vajíčkem;
- **myomy** – myomy mohou těhotenství znemožnit. Jsou to nezhoubné nádory na stěně dělohy. Po třicátém roce ženy se vyskytují ve velkém množství;
- **endometrióza** – dá se rozpoznat laparoskopicky. Jsou to slizniční výstelky, které se vejcovody dostanou do dutiny břišní, kde pokrývají různé orgány např. vaječníky, nebo způsobují cysty;
- **poševní hlen** – infekce v poševním hlenu může způsobit nepříznivé prostředí pro semenné buňky. Případně alergická reakce může zabránit proniknutí do vajíčka;
- **žádná porucha** – pokud se nepříjde na žádnou poruchu, neznamená to, že není. Bohužel neznáme ještě všechny procesy vzniku těhotenství;
- **duševní faktory** – mohou působit na všechny faktory výše uvedené do větší i menší míry.

1.3.2 Příčiny mužské neplodnosti

Velmi opomíjena je i mužská neplodnost. Mnoho mužů si vůbec není schopna připustit, že by mohla být příčina i na jeho straně a nepodpoří svou partnerku tím, aby se nechal také vyšetřit. „Ještě donedávna lidé předpokládali příčinu neúspěšných snah otěhotnět téměř vždy na straně ženy. Pokud byl muž potentní, automaticky se považoval za plodného. Jenže potence jasnou zárukou úspěchu není; ne jeden následovník Casanovy bývá často zaskočen výsledky svého spermiologického vyšetření. Impotence partnera je totiž jen jednou z mnoha možných příčin toho, proč je pár stále bez dítěte.“ (Konečná, 2009, s. 18)

Podle Biermann, Raben (2006, s. 55) „promptně pořízený spermioqram pak může ukázat:

- normální nález;
- příliš mnoho semenných buněk;
- jejich nízkou pohyblivost;
- nedostatek semenných buněk normálního tvaru;
- nepříznivé chemické složení semenné tekutiny.“

1.3.3 Reprodukční medicína

V dnešní době bezdětným párů a párům, kteří si přejí dítě v pozdějším věku, nabízí reprodukční medicína velké naděje. Jsou rozličné způsoby léčby, které mohou partneři podstoupit. Mnohdy stačí jen mírné zásahy, ale někdy i složitější chirurgické zákroky. Pokrok v oblasti reprodukční medicíny jde velmi rychle dopředu a stále se objevují nové a nové informace o možnostech, které Centra asistované reprodukce nabízejí (CAR).

Je třeba zdůraznit, že CAR si za své služby účtují nemalé částky i přesto, že se částečně podílí i zdravotní pojišťovny. Některé zákroky si hradí pár kompletně. Po 40. roce věku ženy si celou léčbu hradí partneři sami.

Léčba s sebou nese na jedné straně naději, ale na straně druhé i mnoho stresu. „Stresující léčbu mnoha párům pomáhají vydržet doprovodné konzultace s psychology. Sebehodnocení párů je beztak narušeno již nechtěnou bezdětností, a dlouhodobá bezvýslednost léčby je další těžkou zkouškou jejich trpělivosti.“ Biermann, Raben (2006, s. 74)

Některí partneři tu obrovskou psychickou zátěž nevydrží a rozchází se. Pro mnohé je to zkouška trvalosti jejich vztahu a uvědomění si, jak se báječné, že mají jeden druhého, přestože je před nimi život bez vlastního dítěte. Upevnění partnerského vztahu bývá velkým ziskem.

Lze předpokládat, že v budoucnu bude předmětem odborného zájmu sledování změn pohledu společnosti na zvýšený počet bezdětných párů. Tento důsledek dnešního častého odkládání narození prvního potomka, vedoucí až

k situacím, kdy nelze tuto biologickou skutečnost změnit, povede přirozeně k narůstajícímu množství bezdětných párů. Nelze počítat s tím, že každý starší muž si po neúspěšném pokusu o početí dítěte najde jako náhradu mladší potenciálně pro otěhotnění vhodnější partnerku. Zda tento nárůst bezdětných párů bude mít vliv na pohled okolní společnosti jako něco přirozeného a nebude se na tyto lidi hledět “přes prsty“, tak jak je tomu v dnešní době.

1.3.4 Přírodní terapie

Mnoho žen se uchyluje k přírodní léčbě ještě před tím, než podstoupí reprodukční medicínu, ale je také mnoho žen, které ji praktikují v průběhu nebo po neúspěchu reprodukční medicíny.

Biermann, Raben (2006, s. 66) uvádějí, že „v současnosti se posouvá hodnocení možností západní a východní medicíny. Ještě před nedávnem považovala evropská medicína akupunkturu a čínské lékařství za šarlatánství a užívání bylin za pouhé mastičkářství. V nejlepším případě uznávala placebo efekt. Dnes již uznává, že postupy regulativní medicíny mohou mít enormní význam. Koneckonců např. akupunktura není pouze čínská. Ošetřování jehlami bylo užíváno v celém asijském prostoru, u indiánů a v dávných dobách i u nás. V posledních letech se tato metoda na západě vědecky zkoumá a prokazuje se její účinnost.“

Nejen akupunktura, ale také homeopatie zaznamenává velké úspěchy při léčbě neplodnosti. Dalšími přírodními terapiemi jsou ajurvěda, balneoterapie, jóga, břišní tance, cvičení Mojžíšovi metody. Všechny tyto metody zaznamenaly úspěch, ale jsou velmi náročné na čas a stejně tak jako u asistované medicíny je výsledek nejasný. Může se zdát, že jsou levné, ale skutečnost je jiná. Většina terapeutů si nechá své služby velmi dobře zaplatit.

Pro volbu takovéto cesty vedoucí k naplnění touhy po dítěti může být příklad okolí, který posiluje motivaci k tomuto řešení. Vzájemná komunikace na toto téma mezi známými s pozitivní zkušeností, ale i úspěch prezentovaný příslušnou literaturou i jinými mediemi toto rozhodnutí jenom posilují.

V dnešní době je stále rozšířenější zdravý životní styl, který předpokládá zkvalitnění samotného života. Může se jednat o narůstající spotřebu a upřednostňování biopotravin. Na aktivity uvolňující stres a napětí. Ke změně svých stávajících návyků však řada lidí přistupuje až po uvědomění si vážnosti situace, kdy se otěhotnění ženy stává komplikovaným.

1.4 Hledání vhodného partnera

Nalezením správného partnera na celý život někteří mladí lidé tráví dlouhá léta. Naši rodiče v minulosti takové problémy neměli. „Existují milostné vztahy, které trvají dlouhá léta přesto, že jeden z dvojice ví, nebo oba tuší, že ten druhý „ještě není ten pravý“. Dvojice plánuje dovolenou, bydlení a leccos jiného, ale nemají oddací list – a děti už vůbec ne (Biermann, Raben, 2006, s. 29). Mnozí ani nevědí, co vlastně od partnera očekávají.

Farková (2008) uvádí tato partnerská očekávání, která vnáší do soužití:

- vysokoškoláci preferují společné rozhodování o všem, péči o děti napůl, rovnocenné finanční hospodaření, stejný podíl na pracovní i soukromé a volnočasové realizaci. Ve skutečnosti je preferován tradiční model, kdy žena odpovídá za ženské práce a muž se v domácnosti zabývá mužskými záležitostmi. Tento důraz na tradiční rozdělení převládá u mužů;
- ženy očekávají v sexuální oblasti iniciativu ze strany muže, muži si přejí iniciativu od žen. Muži i ženy se shodují, že frekvence četnosti sexuálního styku se řídí přáním obou partnerů;
- pokud jeden z partnerů bude stále jen očekávat a druhý se o jeho přáních a potřebách nedoví, mohou nastat problémy;
- ve výzkumu (1977) se obě skupiny shodly o očekávaném počtu dětí; obě skupiny si přály mít dvě děti. Rozdíly nastaly v nesouhlasu s délkou „mateřské dovolené“. Ženy preferovaly jeden až maximálně tři roky, muži tři až čtyři roky;
- na společném finančním hospodaření se shodly obě strany;

- na domácích pracích před sňatkem muži nabízeli stejný podíl obou partnerů, ženy se domnívaly, že péče o domácnost a děti bude více jejich záležitostí.

Velký fenomén dnešní doby je hledání partnera na inzerát a pořádání různých seznamovacích akcí, případně „dohazováním“ kamarádů a kamarádek svým známým.

Pro mnoho lidí je velký problém i uzavření manželství. Pokud svazek uzavřou, ještě to neznamená, že spolu vydrží celý život. „Téměř polovina manželství se rozvádí do několika let po tom, co si muž a žena slíbili věrnost – ještě to nebyl ten pravý.“ (Biermann, Raben, 2006, s. 33)

Stabilní nejsou ani svazky bez oddacího listu. Pro mnoho lidí je sňatek něco jako přežitá tradice. Ve vztahu se cítí vlastněni. Je to způsob, jak z partnerství „bezbolestně“ odejít a vztah zrušit bez přítomnosti soudů a tahanic o majetek.

1.4.1 Partnerská intimita

Důležitou součástí vztahů mezi mužem a ženou je pojem intimita prosazená Eriksonem do odborné terminologie. Dle něho se intimita realizuje převážně v párovém svazku (Farková, 2008):

„Atributy partnerské intimity (Farková, 2008, s. 222, 223)

- **Něha** – bez brzdy ostychu, opatrnosti, strachu ze závislosti či zesměšnění, rozumových důvodů či společenských konvencí;
- **Sebeotevření** – dát se poznat ve svých silných a slabých stránkách, nemít tajemství – není to však duševní striptýz;
- **Důvěra bez výhrad**
- **Úcta a respekt** – respektovat svobodu druhého, to, že má vlastní životní cestu, o které nelze nikdy s naprostou jistotou říci, že se nerozejde s naší cestou;
- **Pravdivost poznání** – jsme otevřeni k tomu, co cítíme, přiznáme si to, že se právě zlobíme (nudíme) – hořce, tvrdě i třeba nenávislně. Láska není něco, co v sobě „nahmatáme“ bezpečně v každém okamžiku;

- **Humor** – nejbližší vztah není jen neustále smrtelně vážný, je zde i odlehčení, úlevný nadhled a schopnost smát se sobě (nikoli druhému);
- **Budoucnost** – společné dílo, záměry, plány, radost ze závazku věrnosti – vyplývá z povahy vztahu;
- **Objevování** – objektivně není většinou náš partner výjimečná osobnost. Ve vztahu nás však překvapují nové stránky, nové události. Každý člověk je něčím úžasný;
- **Výlučnost** – intimita mezi mužem a ženou je možná jen ve dvou.“

1.4.2 Faktory rozhodující ve výběru partnera

Podle psychologů si podvědomý výběr partnera neseme z dětství, kdy tento výběr naplňuje nevědomé očekávání. Psychoanalytická orientace rozlišuje pět typů výběru Farková (2008):

- významnou osobu z dětství, která nám nějak ublížila, nahrazuje vybraný partner. Podvědomě si přejeme situaci opět prožít a změnit ji;
- člověk, jehož vývoj se zastavil v narcistní fázi, a je velmi vztahovačný, si najde partnera sobě podobného nebo takového jaký si myslí, že je;
- často hledáme nějaký ideál, který se nám nedaří najít. Proto si partnera idealizuje, ale vždy dojde ke zklamání. Chyba není ve výběru partnera, ale v našem nepřiměřeném očekávání;
- v případě, že máme nevhodné a zakázané tužby, hledáme si partnera, který tento negativní ideál splňuje. Můžeme ho pak trestat, soudit a sebe považovat za lepšího člověka;
- pokud jsme prožili v dětství ohrožení a pocit nejistoty, vybíráme si partnery, kteří nás budou chránit před opravdovým nebo smyšleným nebezpečím.

„Významný francouzský psycholog René Zazzo k tomu říká toto: „Víme dnes, že naše tělo nežije pouze z potravy, ale také z vřelosti někoho druhého. A

to není jen básnická metafora nebo filozofická konstrukce, ale skutečný fakt. Biologické děje už se nedají definovat jenom funkcemi, jako je dýchání, krevní oběh, přijímání potravy apod. je nutné vzít v úvahu i takové funkce, jako je vzájemný vztah jedinců téhož rodu.“ (Matějček, 2007, s. 13)

Hledáním a nalezením toho správného partnera je již jen krůček k možnému mateřství a rodičovství.

1.5 Neplánované rodičovství

Dnes se běžně užívají antikoncepční prostředky, kterými se ženy chrání obvykle mezi 20 a 40 lety věku. Antikoncepci užívá až dvě třetiny žen. Díky tomu, mohou páry své rodičovství plánovat.

„Dokonalá ochrana však neexistuje, a z vytouženého těhotenství se může stát neštěstí – jak tomu v životě bývá. Třeba když s partnerem náhle něco nehraje.“ (Biermann, Raben, 2006, s. 30, 31)

Mnoho partnerství ztroskotá právě na faktu, pokud dojde k neplánovanému otěhotnění. Je nutno říci, že v drtivé většině ze strany muže. Muži u nás si zvykli, že odpovědnost přebírá žena ať už ve formě antikoncepčních pilulek nebo tělísek a také rozhodnutí zda si dítě nechat či jít na potrat nechávají na ženě. Ženy si uvědomí, že často žily ve vztahu se sobcem bez lásky a vroucnosti a postrádají v mužích oporu ohleduplnost a zralost.

Stává se, že některé ženy se uchylují k vysazení antikoncepce s přáním mít dítě. K tomuto kroku je mohou vést různé motivy. Farková (2008, s. 225) uvádí „stát se matkou nebo otcem postupně dozrává a mění se v záměr. To, co vede k přáním mít dítě (vědomí i neuvědomované motivy), je velice složité. Dle některých autorů (Sheehyová) se zde objevují tyto motivy:

- **přitažlivost mateřské identity** - přítomnost právě narozeného dítěte umožňuje jasnou definici sebe sama: jsem přece matka;
- **touha vyrovnat se vlastní matce** – často se jeví původní matka jako nedostižný vzor – všechno lépe umí, všemu lépe rozumí a hlavně rodina ji respektuje;

- **nejistota partnerovou láskou** – dítě je výborný prostředek jak si připoutat muže a zmenšit tuto nejistotu. Bohužel tento původní motiv se často objevuje v protahovaných konfliktech v dalších etapách manželského soužití;
- **přání nerozlučného připoutání** – není větší blízkosti v životě ženy, než je blízkost nastávající matky a plodu, kojící matky a kojence;
- **strach ze smrti** – objevuje se silně u neuróz, pod vlivem traumatizujících událostí (smrt nejbližších osob). Dítě uspokojuje matčinu nevědomou fantazii o nesmrtelnosti;
- **potřeba potrestat sebe nebo druhé** – těhotenství a porod některými nepříjemnými stránkami slouží jako trest za některá přání (utéct za štěstím pryč od povinností, pak je to manévr, jímž žena bezpečně připoutá sebe sama k muži);
- **dítě jako zbraň** – dítě se stane zbraní proti komukoliv, komu jeho existence může vadit (matka, která se bojí stárnout a vnouče ji označí za bábu).“

Neplánované těhotenství může ale být radostí pro rodiče, neboť se situace vyřešila tak nějak sama. To, že se to „přihodilo“ je šance ukázat vyzrálost páru a schopnost se o dítě postarat a milovat ho. Svou vzájemnou láskou a láskou k ještě nenarozenému dítěti mohou připravit svému potomku krásné dětství a vývoj.

2. MANŽELSTVÍ, PARTNERSTVÍ A RODIČOVSTVÍ

Život v manželství, v rodině a pracovní naplnění je pro většinu lidí nejdůležitějším životním naplněním. Spokojený rodinný život nejen velmi přispívá k osobnímu štěstí, ale i k pocitu, že minulost byla smysluplná, přítomnost spokojená a budoucnost je perspektivní. Některá manželství však překvapivě selhávají v prvních letech po uzavření a mizí tak naděje, které do manželství byly vkládány. Jako rozhodující a hlavní podmínky pro uzavření stabilního a harmonického manželství se jeví na základě empirických studií dvě zakotvené potřeby (Langmeier, Krejčířová, 1998):

1. intimní soužití včetně sexuálního a emočního uspokojení
2. potřeba mít děti a radost z jejich pokroků.

Langmeier, Krejčířová (1998, s. 167) zdůrazňují, že „způsoby uspokojování obou potřeb (v mnoha jejich variantách) jsou v podstatě formovány celým předchozím vývojem každého z obou partnerů. Harmonické manželství najdeme spíše u dospělých, jejichž vlastní dětství bylo šťastné a jejichž vztah k oběma vlastním rodičům byl kladný.“ Pokud jedinec v období dospívání prošel fází hledání partnera opačného pohlaví, navazováním přátelství a sdílení zájmových aktivit, porozumění pro své i partnerovy touhy a city je jeho navázání manželského vztahu usnadněno. „Jinými slovy řečeno: manželství má největší šanci na uspokojivé ustavení a trvalost, jestliže do něho vstupují lidé už v podstatě zralí, osobně vyrovnaní a zdraví. Je ovšem pravda, že ještě později člověk sbírá zkušenosti a učí se, tedy zraje. Ale přece jen je zřejmě pravdivý obecný závěr, že manželství je nejcitlivějším testem osobní zralosti.“

Do manželství si lidé vybírají partnery, se kterými sdílí stejné životní hodnoty, mají stejné nebo podobné zájmy (volba podle podobnosti), ale jsou i manželství, kde mají partneři rozdílné osobnostní rysy a tím svým partnerům imponují. To je nutí na sobě stále pracovat a rozvíjet se (volba doplňující). (Langmeier, Krejčířová, 1998).

Některá manželství bývají uzavírána pod tlakem vnějších okolností, kdy se jedná o milostné a sexuální vzplanutí, těhotenství ženy, nebo se vezmou, protože spolu již dlouho chodí a jeden z partnerů naléhá, pak jsou uzavírána pro pocit, že by si lepšího partnera stejně nenašli.

Langmeier, Krejčířová (1998, s. 169) říkají: „Manželství skutečně uspokojivé předpokládá především hluboký emoční vztah, který je ze všech osobních vztahů v dospělosti nejpodobnější původnímu vztahu rodič – dítě. Proto mnozí zdůrazňují, že uspokojivé manželství musí dávat oběma partnerům *možnost osobní regrese* na úroveň vzájemné dětinské závislosti a někdy i na infantilní chování v erotické hře či ve chvílích citového hladu. Podobné dětinské projevy, které by byly nepřipustné v ostatní společnosti dospělých, se v manželství (i ve všech mileneckých vztazích) nejen tolerují, ale jsou pro ně nezbytné.“

Každý partner by si v manželství měl zachovat svou vlastní osobnost, své názory a postoje nikoli je měnit v prospěch toho druhého a na jeho přání. Pokud jsou jejich názory rozdílné, je třeba o nich pohovořit a dojít ke kompromisům a vzájemným shodám, které nenaruší vlastní soužití a manželství se neustále vyvíjí.

Mnohé důvody ohrožující vzájemné soužití manželských párů nebo i partnerství, vyplouvají na povrch i se změnou životního stávajícího stylu, kdy se změnou samostatného bydlení za společné soužití je větší možnost poznat a být přítomen partnerovým zvyklostem, které nám mohou vadit a o kterých jsme dříve nemohli mít většinou ani tušení.

Partnerské soužití bez manželského svazku je v dnešní době také velmi vyhledávaný trend. Objevuje se řada alternativ společného soužití s co nejvolnějšími formálně nezakotvenými vztahy. Přibývá „manželství na zkoušku“, tedy partnerské soužití, dále je mnoho vztahů, kdy oba mají vlastní domácnost a vidí se jen občas. Je i mnoho dlouholetých trvalých vztahů s dětmi, ale bez formální stránky manželství. Velmi se objevují partnerství, která jsou úmyslně bezdětná, protože děti pro ně představují příliš velkou zodpovědnost a závazek.

2.1 Rodičovské postoje

Psychologický slovník uvádí: „**postoj k dítěti** (attitude towards child) postoj, jaký zauímají k jedinci jeho rodiče, je rozhodující pro jeho další život; silný a podporující vztah k dítěti, důsledné požadavky, mírné tresty a jednotné výchovné působení obou rodičů přináší největší úspěchy; chladní, odmítající, tvrdě trestající, nedůslední a nejednotní rodiče podporují u dítěte citovou labilitu a vytvářejí v něm nepříznivý obraz o sobě samém; to vše vede k častým konfliktům jedince s druhými lidmi“ (Hartl, Hartlová, 2009, s. 442).

Matějček (2007) poukazuje, že postoj k dítěti se tvoří již v prenatálním období a to nejen ve spojitosti s tělesnými pohyby matky, ale hlavně s její psychikou. Již v prenatální době získává plod schopnost sociální interakce a dialogu mezi matkou a dítětem (Langmeier, Krejčířová, 1998). „Z toho plyne, že dítě je v jistém smyslu vychováváno už během těhotenství.“ (Matějček, 2007, s. 10). Východiska prenatální psychologie shrnul kanadský psycholog Thomas Verny do čtyř bodů (Matějček, 2007):

1. Lidský plod je schopen cítit, slyší a vidí, prožívá. Má i schopnost se učit.
2. To, že cítí a vnímá, formuje jeho postoje a očekávání k sobě. Co se o sobě dovídá v děloze, vede k vlastnímu vnímání sebe sama. Zda se jedná o člověka smutného, veselého, agresivního, šťastného, sebejistého, úzkostného.
3. Tato poselství se dovídají hlavně od své matky. Stálá a hluboká citění matky mají vliv na vývoj dítěte. Jakékoli negativní myšlenky a pochybnosti matky, mohou zanechat hluboké rány na osobnosti dítěte. Stejně tak všechny radostné události a těšení se na dítě může přispět k jeho správnému citovému vývoji.
4. Zaměřuje se i na otce dítěte. Ukázalo se, že to, co muž cítí ke své partnerce a nenarozenému dítěti má vliv na kladný a úspěšný průběh těhotenství

Samotné prožívání těhotenství je také věcí rodičovských postojů. Podle Matějčka (2007, s. 17) „Je třeba se na těhotenství připravit a udělat všechno, aby si ho matka i otec v pravém slova smyslu užili – a s nimi i ti, kdo jsou jejich blízcí a kdo s nimi tvoří společenství širší rodiny.“

Psychologové však uvádí, že rodičovské postoje, přístup k výchově a dítěti samotnému se vytvářejí už v primárních rodinách rodičů, které si s sebou nesou do manželství (Matějček, 2007). Podle Matějčka (2007, s. 11) „Rodičovské postoje mají dlouhý vývoj. Začátek je ve vlastní rodině a ve zkušenosti dítěte s vlastními rodiči (nebo s náhradními rodičovskými osobami, neboť nezapomínejme, že dítě za „své lidi“ přijímá ty, kdo se k němu mateřsky a otcovsky chovají, a nemusejí mít na to potvrzení z porodnice).“ Rodičovské postoje se vytvářejí během příprav pokojíčku pro dítě, nakupováním vybavičky, čtením literatury o výchově, chování v těhotenství. Rodiče si často představují, jak a co budou se svým dítětem dělat, co z něho bude v dospělosti, jakého vzdělání dosáhne. Často hovoří o tom, co mu nikdy neudělají, protože jim to dělali jejich rodiče a čemu se budou snažit při výchově vyhnout a jak to udělají nejlépe.

Čáp (1996, s. 140) uvádí „větší počet mateřských či obecněji rodičovských postojů. Především postoj láskyplný, milující, akceptující – a naproti tomu je postoj záporný, zavrhuje, nenávidný. Dále se rozlišuje postoj vyjádřený vzbuzováním pocitu viny – vštěpování stálé úzkosti – nepřátelská kontrola – kontrola odnětím lásky – nepřátelská rezervovanost, chladnost, lhostejnost – vynucování – zanedbávání – ochraňující postoj – symbolické odměňování láskou – přímé odměňování láskou – symbolické trestání odnětím lásky – přímé trestání – postoj nedůsledný až chaotický – autoritativní kontrola – demografické postoje aj.“

Pro lepší orientaci se většina autorů shodla na dvou až třech základních a podstatných postojích (Čáp, 1996):

- „1. postoj kladný, láskyplný, akceptující – záporný, hostinný, chladný až zavrhuje;
- 2. postoj kontrolující – postoj poskytující dítěti autonomii, volnost, liberální postoj;

- 3. eventuálně se doplňuje třetí postojová dimenze: důslednost – nedůslednost.“ (Čáp, 1996, s. 140)

Dále postoje rodičů pokračují v souvislosti s věkem dítěte. Snaží se v předškolním věku dítě zapojit mezi vrstevníky, ve škole pomáhají s přijetím ženské a mužské identity. Rodiče jsou každodenně příkladem svým dětem tím, jak se sami chovají a jak jednají.

Dítě je třeba plně akceptovat, chválit a motivovat. Brát ho takové jaké je, neupozorňovat na slabé stránky, naopak rozvíjet ty silné, zapojovat ho do činnosti rodiny a domácnosti. Ale především uznávat práva dítěte a nepodceňovat ho.

Většina rodičů má snahu předat svému dítěti to nejlepší ze sebe, poskytnout mu láskyplné prostředí, ze kterého odejde sebevědomý člověk schopný samostatného života. Získané postoje posléze uplatní při výchově další generace.

Starost a péče o děti a jejich výchovu byly v tradičním modelu rodiny vždy považovány za povinnost žen. Žena měla největší zodpovědnost za péči a výchovu, měla v tomto výsadní a nezastupitelnou roli, byla považována za odpovědnou osobu, která vede své děti, aby zvládly úspěšný sociální, emocionální a rozumový vývoj. Otec vystupoval vůči dětem nejčastěji jako autorita.

V dnešní době se nejčastěji v praxi uplatňuje tzv. model smíšený, kdy se muž již více podílí na péči o děti a jejich výchově. Tomuto modeluje v současnosti přikládán mnohem větší význam než v minulých desetiletích. Začíná být akceptována zastupitelnost matky v této oblasti. Muži ve větší míře častěji vystupují spíše v roli vychovatele než pečovatele o děti. Mnohem častěji se starají o náplň volnočasových aktivit svých dětí, jako je sport, koníčky apod.

2.2 Typy otců

Otcovská výchova není termín, se kterým bychom se často setkávali. Úloha otců se velmi změnila nebo spíše klesla úplně na minimum. Mnozí muži nejsou

chápaní jako vychovatelé, a mnozí jimi ani nechtějí být. Někteří jsou také vnímání jako „dárci spermatu“ a tato role jim nijak nevádí. Ale jsou i tací, kteří chtějí jako otcové uspět a dokázat sobě i ostatním, že i otec může být dobrým vychovatelem a pro vývoj dítěte přínosem. Mnozí si tak chtějí napravit křivdy, které na nich byly „páchány“ jejich vlastním otcem.

Biddulph (2007) popisuje čtyři typy špatných otců:

- **muž-král** – tento typ otce po návratu domů z práce, kde celý den pracoval, očekává, že bude svou ženou obletován a uctíván. Ze svého kanape vysílá rozkazy ke své ženě, která jej obsluhuje. Tento otec od svých dětí vyžaduje klid a nechce být rušen. Jediný způsob, kdy funguje jako otec, je kárání, trestání, případně odpuštění. Matky takového otce používají coby „strašáka“ na své děti při nekázni;
- **kritický otec** – tento typ otce naprosto ničí rodinnou pohodu. Na svých dětech si léčí svoje frustrace, neúspěchy, nespokojenost s milostným životem. Často své děti uráží a napadá je. Slovně je atakuje. Je ve své rodině aktivní, ale velmi záporným způsobem;
- **pasivní otec** – otec, který se nikdy do rodinného života nezapojil. Dívá se jen na televizi, čte noviny, pije alkohol a nic neřeší. Vše nechává na své ženě. Na ní jsou všechny povinnosti, řízení domácnosti a kompetence. Jeho děti ho zpravidla nenávidí;
- **nepřítomný otec** – otec, který je schopný, pracovitý a úspěšný, ale jen mimo domov. Věnuje se kariéře, doma tráví minimum času. Neúčastní se rodinných aktivit, nedochází s dětmi na jejich představení či sportovní utkání. Materiálně rodinu zabezpečuje, ale dětem chybí jeho přítomnost.

„Při narození dítěte se všechna mužova předsevzetí a jistě i bohaté vědomosti jaksi zatemňují silou úžasu nad zrozením nového člověka, i nad tím, jak malou mužskou zásluhou se stal tak velký zázrak. Kolem novorozeněte chodívají otcové opatrným obloukem, který se ve svém rozměru pomalu zmenšuje. Pozorně poslouchají pokyny své ženy, něco podají, nachystají, zaskočí někam či něco vyřídí. Dítě zatím na kontakty mezi matkou a otcem

nereaguje. Stane se tak až později, asi kolem tří let, ve fázi žárlivosti i zápolení o to, kdo je s kým, pro koho i proti komu. Pak nastávají s určitými typy otců potíže.“ (Farková, 2009)

Farková (2009) popisuje čtyři rizikové varianty otců:

- **první typ** – typ otce, který má stále ještě problémy sám se sebou a ve svém vývoji nedospěl;
- **druhý typ** – tento typ otce selhává nejen v manželské, ale i otcovské roli. Narození dítěte téměř neregistruje. V ničem nemění svůj předchozí způsob života, dále pěstuje své koníčky, kamarády jako před narozením dítěte. Bývá velmi zaskočen požadavky své partnerky o pohlídání dítěte jednou za čas, aby ona sama mohla také někam jít;
- **třetí typ** – velmi problematický typ otce. Je velmi dobře teoreticky vybaven a přesně ví, jak by se žena měla o dítě postarat. Některé ženy tyto rady vyslechnou a ignorují, jiné jsou bohužel kontrolovány, zda požadavky, které jim manžel naložil, splnily. Matkám se často uleví, když takovýto typ otce odchází do zaměstnání;
- **čtvrtý typ** – otcovský typ, který je zcela schopen a připraven zastoupit ženu v péči o dítě. Nakrmí, přebalí, vykoupe. Tady je třeba silné ženy, kterou svou mateřskou roli nepustí ve prospěch svého muže, pouze uvítá jeho příležitostnou pomoc.

2.3 Typy matek

Úloha matky je nejnáročnější a nezastupitelná role v životě ženy. To, jak pojme výchovu a zhostí se své role, bude po celý život ovlivňovat život jejího dítěte.

Cloud a Townsend (2007) ve své publikaci na základě dlouhých klinických studií rozdělili matky na tyto typy:

Matka fantom

- matka, která si drží odstup a je jakoby nepřítomná

- svému dítěti není emocionálně k dispozici
- dítě týrá a upozorňuje ho na svou nadvládu, čímž brání vytvoření emocionálního pouta a vztahu
- má své vlastní potíže, které ji odvádějí od péče o dítě
- dítě se bojí s ní hovořit, aby se rozčílila
- k dítěti vysílá perfekcionistické požadavky, při kterých se dítě cítí osamoceno
- je stále podrážděná, a tím kolem sebe staví hradbu a dítě k ní necítí vřelost

Dítě této matky má problémy s navazováním emocionálních vztahů, které přetrvávají až do dospělosti. Drží si od druhých odstup, mnohdy i od své rodiny. V dospělosti emocionální péči nechávají na svém partnerovi. V těžkých chvílích nehledají oporu u druhých, ale uzavírají se do sebe. Pokud se jim pokusí někdo přiblížit, udržují odstup pomocí agrese a nepřátelství. Od svého partnera očekávají, aby zaplnil prázdné místo, které v ní zanechala matka.

Matka z porcelánu

- vřelá oddaná matka
- velmi citlivě a úzkostlivě reaguje na projevy svého dítěte
- nedokáže se vypořádat se stresovými nebo nepříjemnými životními situacemi
- je velmi křehká „porcelánová“ ihned se ze všeho hroutí
- neví si rady se svým mateřstvím a dospělostí
- přestože své dítě miluje, často ji přepadá smutek, strach a vztek
- má tendence všechno zveličovat a přehánět

Dítě této matky má problém ve vztazích, svým chováním vytváří to, že se jejich partneři obrátí proti nim. Dítě této matky špatně odhaduje výši a vhodnost emocí. Místo strachu ihned propadá panice, nezůstane podrážděné,

ale ihned se rozzuří, nebývá smutné, ale propadá depresím. Rádi „pečují“ o vztahy druhých lidí a nakonec dostanou méně lásky než druzí. V dospělosti odsuzují emoce všech ostatních a sami se emocionálně i fyzicky odtahují od lidí.

Matka manipulátor

- matka, která „přesně ví, co je pro její dítě nejlepší“
- nenechá své dítě, aby bylo samo sebou, chce, aby její dítě bylo pouze tím, co může podle jejího názoru později zúročit. Ostatní nemá žádnou hodnotu
- brání dítěti stát se samostatným jedincem, nepodporuje v dítěti individualitu, jedinečnost a odlišnost
- nedovolí dítěti být samostatné a nezávislé

Dítě této matky má problémy někomu něco někomu odmítnout a říkat ne, protože se bojí negativních reakcí. V dospělosti se snaží po vzoru své matky ovládat druhé, protože se bojí blízkosti a závazků.

Matka sběratelka trofejí

- je svému dítěti vždy k dispozici
- povzbuzuje své dítě ve všem, co dělá
- její dítě musí být za všech okolností nejlepší, aby mohla o jeho úspěších všem vyprávět
- z neúspěchů svého dítěte viní okolí, školu a snaží se zjednat nápravu
- její děti musí poslouchat příběhy o jejích vlastních úspěších
- do svého dítěte promítá svoje ambice, ať už naplněné nebo nenaplněné

Dítě této matky má tendenci být ve vztazích vždy nejlepší. Snaží se vše dělat tak, aby nezklamalo. Dává si pozor, aby neukázalo své nedostatky. Jde mu o to, aby ho všichni měli rádi a oceňovali ho za všech okolností. Mnozí

mají sklon k narcismu. Má mnoho nároků a vyroste z něho dospělý, který je závislý na pochvalách a obdivu.

Matka stálý šéf

- matka se snaží vytvořit takové prostředí, kde by si dítě správně osvojilo všechny hodnoty a postoje
- vštěpuje dobré zásady a způsoby myšlení
- dítě je připravováno na „hrozný“ svět, který ho čeká
- má vyhraněné zásady na školu, rodinu, společnost, finance, sexualitu apod.
- dítě je nuceno poslouchat autority za všech okolností, protože tu jsou pro jeho dobro
- dítě této matky si nikdy nesmí na nikoho stěžovat

Dítě této matky má problémy při jednání s druhými. Projevuje se to podřízeností nebo naopak nadřízeností ve vztahu. Neustále se chce líbit druhým, má problémy v potlačování hněvu a sexualitě. Vyrůstají z nich děti v dospělém těle. Tito lidé jsou trvale ve stavu protestu a rebelie. Svým chováním a jednáním vykazují známky nezralosti.

Matka věčný průvodce

- matka nechce umožnit dítěti dospět
- pokud má dítě jiný názor a chce si prosadit svobodnou vůli, matka jej vydírá a vyhrožuje
- nedovoluje dítěti říci vlastní názor
- pokud si dítě něco prosadí, matka se cítí dotčená a uráží se

Děti těchto matek vyhledávají vztahy s nezdravou závislostí. Partner (často muž) je nezodpovědný a chce, aby se o něj partnerka starala, a její péči jí vyčítá a utíká se ke koníčkům a zábavě aby se vyhnul zodpovědnosti a

dospělosti. Často si nachází zájmy mimo vztahy. Případně vztahy vůbec nenavazuje kvůli zodpovědnosti, která z každého vztahu vyplývá.

Autoři uvádějí, že většina matek se vyskytuje v kombinaci několika uvedených typů, jen zřídka kdy samostatně.

3. VÝCHOVA, RODINA A PROSTŘEDÍ

„**Výchova** (education, nurture, upbringing) záměrné, více či méně systematické rozvíjení citových a rozumových schopností člověka, utváření jeho postojů, způsobů chování, v souladu s cíli dané skupiny, kultury apod.“ (Hartl, Hartlová, 2009, s. 680)

Mnozí rodiče vychovávají stejným způsobem, tedy tak, jak byli sami vychováváni. I ve výchově platí, že člověk má tendenci svou vlastní zkušenost, ať už pozitivní nebo negativní, aplikovat na druhé. Naše vlastní zkušenosti výrazně spoluurčují naše budoucí rodičovské chování. Výzkumy potvrzují, že rodiče, kteří své děti bezpodmínečně milují, prožili stejnou lásku a péči od svých rodičů. Stálost takového prožitku je velmi vysoká a přetrvává i v dospělosti. Je velmi důležité, už dnes dbát na to, jaký bude naše dítě člověk a rodič po naší výchově. Už dneska dítě vychováváme pro jeho budoucí zdárné rodičovství.

Extrémní způsob výchovy vede dítě ve větší míře k tomu, že samo bude v budoucnosti mít tendence zaujímat extrémní výchovné postoje. Ať už ve stejném směru jako bylo vychováváno, anebo jako kompenzací ve smyslu přesně opačného výchovného stylu.

Zažitý model výchovy nelze jen tak jednoduše přeučit. Pokud totiž výchovné postoje rodiče nevytvěrají z hloubky jeho osobnosti, dítě to obvykle pozná. Čím je dítě mladší, tím je citlivější na neverbální složku komunikace a na případné rozpory, které se objevují ve slovech a v neverbálním poselství od rodiče.

Pro výchovu dítěte je v každé rodině nejdůležitější pevný svazek rodičů. Narušení tohoto svazku má pro dítě negativní důsledky. Nicméně, každé dítě má právo, aby mu rodiče zajistili základní potřeby (bydlení, výživu, ošacení, zdravotní péči, přístup ke vzdělání). (Havlík, Kořa, 2007)

V každé kultuře je názor na to, jak děti vychovávat a jaké výchovné metody zvolit různý. V současnosti, kdy ve společnosti jdou vedle sebe protikladné systémy hodnot, mají rodiče velký problém zvolit správnou cestu. Zcela jistě rodiče mají práva a povinnosti vůči svému dítěti, tzv. rodičovskou autonomii. Havlík, Kořa (2007) uvádějí tato pojetí:

- **Pojetí tradiční** – rodiče mají právo a povinnost předat svůj hodnotový systém a představu o životě svému dítěti. Mohou si zvolit, které hodnoty dítěti ukážou, a před kterými jej budou chránit. Pokud tento způsob bude dítě ohrožovat, společnost má právo zasáhnout. Tento způsob na straně jedné posiluje rodinné vazby, ale na druhé straně vede k předsudkům vůči jiné kultuře.
- **Pojetí demokratické** – vychází z tradičního pojetí, avšak dává dítěti možnost k diskusi o jiných hodnotách. Dítě hodnoty svých rodičů přijímá nenuceně jako vlastní.
- **Pojetí umírněně liberální koncepce** – rodiče se snaží dítěti předat svůj hodnotový systém. Dítě za podpory rodičů v určitém věku má možnost poznávat s jinými hodnotovými systémy.
- **Pojetí důsledně liberální** – rodiče nechají na dítěti, jaký hodnotový systém přijme za svůj. Svě dítě pouze chrání před omezujícími vlivy. Tento systém nemá pevnou rodinnou vazbu a zvyšuje mezigenerační rozdíly. Dítěti dává prostor pro rozvoj osobnosti.

Uvedené typy se v jednotných formách nevyskytují. Většinou se jedná o kombinaci různých typů.

3.1 Výchovné styly

Langmeier, Krejčířová (1998, s. 255) říkají: „V praxi může být často výhodné, jestliže všechny záměrné i spontánní způsoby chování rodiče vůči dítěti, které ovlivňují jeho vývoj, klasifikujeme podle schématu, například do určitých typů, které můžeme souhrnně označit jako celkový výchovný styl. Často se přitom užívá staršího rozdělení do tří základních způsobů výchovného stylu:

Styl *autoritativní* klade důraz na bezpodmínečnou poslušnost, podřízení dítěte autoritě rodiče, uposlechnutí všech příkazů a zákazů dospělé autority bez výjimky a bez dlouhých diskusí.

Styl *liberální* (označovaný jako styl *laissez-faire*) klade důraz na ponechání co největší volnosti dítěte bez omezování jeho vlastní aktivity.

Styl *demokratický* pokládá za nejdůležitější respektování dítěte jako samostatné bytosti s právem rozhodovat o sobě poměrně svobodně vzhledem k věku a vzhledem k předpokládaným následkům jednání. Dítě však musí současně poznávat svou odpovědnost vůči druhým lidem v rodině i mimo ni. Rodiče jsou v tomto případě dítěti spíše staršími a zkušenějšími přáteli, „spolupracujícími partnery“, klade se důraz na dosažení společně přijatelného řešení konfliktů a na význam společného rozhovoru.“

Názory na výchovu se u všech rodičů různí. Podle některých rodičů je dítěti třeba dávat volnost a prostor pro rozvoj osobnosti, jiní vyžadují, aby dítě poslouchalo a plnilo všechny příkazy a nařízení bez odmlouvání. Jaké tedy jsou výchovné styly a který u nás rodiče nejvíce upřednostňují?

S pojmem výchovný styl se patrně někdy setkala většina rodičů. Stručně řečeno se jedná o způsob výchovy, o působení rodičů na děti a rozvíjení jejich osobnosti.

Výchovné styly mohou být také nevhodné pro výchovu dítěte až škodlivé (Langmeier, Krejčířová, 1998):

- *rozmazlující* – rodič dítěti poskytne vše, co si dítě žádá a projevuje mu „opičí“ lásku;
- *zavrhující* – od svého dítěte vyžadují naprostou kázeň a otevřeně i nepřímou mu své city odmítají. Své jednání navenek nepřiznají a své chování zdůvodňují nezbytností kázně;
- *nadměrně ochraňující* – starostlivá. Veliká snaha rodiče dítě před vším chránit brání dítěti v rozvoji a získávání dovedností, které ho postupně připravují na zvládání krizových situací;
- *perfekcionistická* – rodič klade na své dítě nesplnitelné požadavky. Dítě musí být bezchybné ve škole, ve sportu, v hudbě. Rodič nepřihlíží k věku ani k individualitě dítěte. Rodič chce, aby jeho dítě bylo dokonalé;

- *nedůsledná* – rodič sám neví jak vychovávat. Svoji přehnanou přísnost kompenzuje velkou povolností, protože cítí vinu za svou přísnost. Mnohdy je to rozdílný přístup rodičů na výchově se neshodnou a každý vychovává jinak;
- *zanedbávající, týrající, zneužívající, deprivující* – rodič svým výchovným stylem ohrožuje vývoj dítěte.

3.1.1 Autoritářský styl výchovy

„Při autokratickém (autoritativním, dominantním) řízení vychovatel mnoho rozkazuje, hrozí a trestá, málo respektuje přání a potřeby dětí, má pro ně málo porozumění, jednoznačně determinuje žáky svými zkušenostmi, úsudky a rozhodnutími, poskytuje jim málo samostatnosti a iniciativy.“ (Čáp, 1980, s. 309)

Rodič uplatňující autoritářský výchovný styl se staví do role vševědoucího, který sám nejlépe ví, co jeho dítě potřebuje. Hodně rozkazuje, hrozí a trestá, nebere v úvahu přání dítěte. Na samostatnost dítěte nebere ohledy ani jeho iniciativu nepřijímá. Typické pro tento styl výchovy jsou zákazy, příkazy, striktní vyžadování poslušnosti, odmítání názorů dítěte. Pokud dítě vyjádří nesouhlas, bývá trestáno. Rodiče se často neumějí vcítit do potřeb svých dětí, do důvodů jejich chování a prožívání. Nedávají dětem příliš velkou často žádnou možnost k samostatnému rozvoji a iniciativě.

Rodiče, kteří tento výchovný styl uplatňují, velmi často používají slova „musíš“ a „nesmíš“, mají vyhraněné názory na to, co je a co není správné, výjimkou nebývá takzvané černobílé myšlení. Myslí si, že pouze ten jejich názor je správný a jediný.

Zásadní problém nastává, když má takovýto rodič za partnera člověka, který zastává opačný, neautoritativní způsob výchovy. Z mé dosavadní zkušenosti mohu říci, že autoritativní rodič toho druhého obvykle „přepere“ a razí dál cestu po svém.

3.1.2 Liberální styl výchovy

„Při *slabém řízení* (liberální výchově) vychovatel řídí děti málo nebo vůbec ne. Neklade přímo požadavky. V složitých situacích to bývá postup méně škodlivý než postup autokratický, nedává však dětem normy a požadavky nezbytné pro formování charakteru.“ (Čáp, 1980, s. 309)

Liberální styl se vyznačuje slabým vedením i řízením. Rodiče se výchovou dítěte příliš nezaobírají, děti vedou málo nebo vůbec, kladou malé nebo žádné požadavky, a pokud ano zřídka je kontrolují. Tento výchovy styl ponechává dítěti až příliš velkou volnost, děti nemají pravidla, ale hlavně nemají pevné hranice, které tolik potřebují k tomu, aby si vymezily prostor působnosti, získaly jistotu a bezpečí. U těchto rodičů se setkáváme s tím, že se snaží zdůraznit svým dětem, že jsou jejich kamarádi a mnohdy jim děti říkají křestními jmény.

Děti, které působící „nevychovaným dojmem“, vědí, že si mohou dělat, co chtějí, aniž by za to byly potrestány, neposedí, nepočkají, jsou všude a vědí, že si mohou dovolit zlobit. Zřídka bývají za své chování káráni a rodiče na vše pouze pohlížejí s pochopením.

Tento styl výchovy je mnohdy viděn u rodiče po rozvodu. Žije-li takovýto rodič s dítětem sám, má dítě až příliš velké pole působnosti, je mu vše povoleno a nezná mantinely. Děti potřebují, aby je vychovávali a vedli rodiče, nikoli kamarádi.

3.1.3 Demokratický styl výchovy

„Při *sociálně integračním* (integračním, demokratickém) vedení vychovatel dává dětem přehled o celkové činnosti skupiny a jejich cílech, dává méně příkazů a podporuje iniciativu, působí spíše příkladem než hojnými tresty a zákazy, skupina diskutuje o společné práci, podskupiny se vytvářejí spontánně, a ne příkazem. Důležitým prostředkem vychovatelova působení na skupinu je podávání návrhů.“ (Čáp, 1980, s. 309)

Rodič tohoto výchovného stylu má celkem jasně vymezené cíle svého působení na dítě, ale dává méně příkazů a více podporuje iniciativu dítěte. Působí spíše příkladem než trestáním a zakazováním. Dítěti dává návrhy, nechává ho vybrat mezi několika možnostmi, diskutuje s dítětem o problému, poslouchá jeho názory a má pochopení pro individualitu.

Demokratický styl výchovy rodiči umožňuje zohlednit potřeby dítěte přiměřeně jeho věku. Jak děti rostou, uvědomují si zodpovědnost a zacházení se svobodou, s věkem se rozšiřují hranice působnosti. Rodič dává dítěti úměrně věku odpovídající množství svobody, umožňuje mu samostatně se rozhodovat, projevovat názory i přání, a přitom se nezříká rodičovské zodpovědnosti za jeho výchovu a vedení.

„Obecně se demokratický styl pokládá za nejpříznivější pro zdravý vývoj dítěte: opírá se více o vysvětlení než o tresty, ponechává dítěti přiměřenou volnost a přitom mu klade nezbytné meze. Přestože se toto rozdělení dosud často užívá, je třeba upozornit na jeho omezenou hodnotu. Většinou není totiž možno styl výchovy v určité rodině přiřadit jednoznačně do určitého vyhraněného typu. Někdy postupuje rodič autoritativně, jindy liberálně, mohou být velké rozdíly mezi rodiči apod. Je třeba mít na paměti, že uvedená typologie byla získána z pozorování stylu vedení v experimentálních dětských skupinách (pod vedením amerického psychologa německého původu Kurta Lewina ve 30. letech našeho století) a nevycházela tedy pozorováním rodičovského chování. Proto byly nověji hledány jiné postupy při posuzování stylu výchovy.“ (Langmeier, Krejčířová, 1998, s. 255-256)

3.2 Motivace při výchově

Čáp (1980) uvádí v motivační struktuře tyto termíny, které jsou důležité z hlediska psychologie a výchovy:

- záliby a zájmy – je to vztah jedince k určité činnosti, který se projevuje soustředěním, pozorností k dané činnosti a její realizací. Uspokojením při dosažení úspěšných výsledků a naopak nelibostí, pokud ji nesmí vykonávat (sport, tanec, hudba apod.);

- návyky – získané způsoby jak reagovat a chovat se v určité situaci, ať už bezděčně nebo „proti své vůli“ (spaní v určitý čas, čištění zubů, vypracování domácích úkolů, ukládání pomůcek a oblečení apod.);
- emoce – city k osobám, věcem, idejím, citové stavy a vlastnosti;
- odměny a tresty – posilování a zpevňování osobnosti, motivace při učení;
- postoje – jsou získané pohledy a hodnocení určitých objektů, provázené hodnocením citovým, impulsy (k rodičům, ke škole, k sportování, k národu apod.);
- perspektivy – jsou to cíle, které chceme svou činností dosáhnout, krátkodobé i dlouhodobé, celoživotní a společenské;
- hodnoty – rozdílní lidé mají rozdílné hodnoty a hodnotový žebříček. (hmotný blahobyt, zdraví, kariéra, společenské uznání, šťastná a spokojená rodina, vliv a moc apod.).

3.3 Vliv rodiny a sociálního prostředí

Rodina a její funkce

Nakonečný (2009, s. 425) uvádí: „**Rodina:** Je to charakteristická primární malá skupina, která je sociologicky charakterizována jako společenská instituce tvořící důležitý „stavební kámen“ lidské společnosti, neboť má řadu významných společenských funkcí, kromě jiných se v ní uskutečňuje primární socializace dítěte.“

Rodina je základní společenskou jednotkou, malá sociální skupina, která má za úkol zachování lidstva. Je tvořena prarodiči, rodiči a jejich dětmi a je základem pro společnost. Má vysokou společenskou hodnotu.

Společné soužití rodiny se vyznačuje vzájemnou pomocí a morální odpovědností.

Hlavní funkce rodiny (Trpišovská, Vacínová, 2007):

- biologická, reprodukční – zajišťuje reprodukci lidského rodu

- emocionální – potřeba kladných emocionálních vazeb
- domestikační – přirozená touha někam patřit
- ekonomická – hmotné zabezpečení potřeb členů rodiny
- výchovná – příprava dítěte na vlastní život a založení své rodiny

Čáp (1996, s. 40) udává „některé další nezbytné údaje o rodině a jejím formativním působení na dítě.

Rodina plní v životě svých členů i společnosti řadu funkcí, zejména:

- zajišťuje reprodukci člověka, a to biologicky i sociálně, kulturně. Zajišťuje narození dítěte, péči o ně, jeho socializaci a výchovu, předávání společných hodnot a norem, tradic předchozích generací.
- je jednotkou ekonomickou, v některých případech přímo pracovní (v zemědělství a řemeslné výrobě, při vedení obchodu aj.).
- zajišťuje členům rodiny- a to dětem i dospělým – ochranu a pomoc v situacích běžných i mimořádných, zvýšeně zátěžových (v nemocnici, v ekonomické tísní, při ohrožení jinými skupinami, při živelných katastrofách apod.) umožňuje sdílet radost a překonávat zátěžové situace.
- kontroluje chování a jednání členů rodiny, zajišťuje v příznivém případě dodržování společenských norem (morálních, právních aj.), jindy naopak zmenšuje tlak společnosti na jedince a pomáhá mu odvolávat nepříznivým vlivům (např. v nedemokratických státech), v nepříznivých případech vede své členy proti morálním a společenským normám.
- zajišťuje členům rodiny osobní vztahy.“

3.3.1 Dysfunkční rodina

Pokud rodina splňuje všechny výše uvedené požadavky, mluvíme o rodině funkční. Pokud některou svou funkci rodina neplní, mluvíme o rodině

dysfunkční. Dále jsou rodiny funkční, u kterých se vyskytuje nejen neplnění základních funkcí, ale i negativní vlivy např. alkoholismus, drogy, zanedbávání pracovních povinností. Typy dysfunkčních rodin (Trpišovská, Vacínová, 2007):

- **nezralá** - nechtěné těhotenství u mladých lidí, oba se cítí omezováni a nesvobodni. Mladí lidé mají problémy sami se sebou, jsou narušeny jejich plány, nezodpovědný přístup k povinnostem. Sami ještě využívají péči rodičů a náhle se stanou oni těmi, kteří by měli pečovat. Jsou neschopni dát dítěti stabilní citové zázemí. Nemají vlastní bydlení a často musí žít u rodičů jednoho z nich, což vede ke konfliktům soužití, a chybí jim ekonomická nezávislost;
- **přetížená** – některé rodiny jsou schopny krizím a nastalým životním situacím čelit a problémy je stmelují a posilují jejich soudržnost a lásku. Pak jsou ale rodiny, pro které jsou problémy obrovskou psychickou zátěží, rodiče jsou vyčerpaní, nemají sílu problémy řešit a nevědí si rady. Jsou si velmi dobře vědomi, že situaci nezvládají a že jejich děti trpí, a tím, se jejich přetíženost násobí. Přetíženost vzniká konflikty, přivedením na svět dalšího dítěte, nemocemi v rodině, citovým strádáním, ekonomickou a bytovou situací;
- **ambiciózní** – rodina se zdá být optimální pro rozvoj dítěte, avšak dominuje jí velká touha po kariéře v zaměstnání, vynikat ve sportovních aktivitách, vynikat ve studiu, velké nároky si rodina klade na cestování, jako důležité pokládá materiální statky jako luxusní byt, auto, zařízení domácnosti. Rodič ale nedokáže dát lásku a citové zázemí dětem. Děti sice dostávají drahé dárky a vše cosi přejí, chybí jim však stabilita a jistota. Rodiče z pravidla toto popírají;
- **perfekcionistická** – dítě je vybízeno k perfektním výkonům a výsledkům, je nuceno být lepší než ostatní. Rodiče nerespektují skutečné schopnosti dítěte a jeho harmonický vývoj. Dítě tak musí vynakládat veliké úsilí ke splnění rodičovských úkolů a očekávání. Dítě je vyčerpané, úzkostlivé a strach z neúspěchu. Vztah dítěte a rodičů se

stává disharmonický, rodiče jsou zklamáni výsledky dítěte, dítě nechápe postoje rodičů. Dochází ke ztrátě sebejistoty a sebedůvěry;

- **autoritářská** – rodiče vyžadují na dítěti automatickou a slepou poslušnost, vyžadují dril mnohdy šikanováním dětí. Nevedou děti k diskusi o problematice, používají vyhrožování, zastrašování, tresty. Dítě nechápe a frustrované, má strach, vztek, nenávisť, cítí se opuštěné a nemilované;
- **rozmazlující (protekciónářská)** – dítěti je za všech okolností vyhověno. Rodiče chtějí dítěti vždy dát vše bez ohledu na okolnosti. Rozeznáváme tři formy této rodiny. *Útočná* forma se projevuje tak, že rodiče chrání své dítě za všech okolností. Vše musí být ve prospěch dítěte. Časté jsou konflikty rodičů s učiteli. *Soucítící* forma se projevuje tím, že rodiče trpí za své dítě. Mají pocit ukřivdění a nic s tím nedělají. Mají pocit, že jejich dítěti je ubližováno a oni musí být s jeho bolestí zajedno. Dochází k demoralizování dítěte, narušuje to jeho vztah k okolí, škole a ke světu. *Služebný* je forma, kdy rodič je podřízený svému dítěti, vše mu dá, vždy mu poslouží. Děti ovládají rodiče a stávají se diktátory;
- **liberální a improvizující** - rodiče neumí dítěti vytýčit cíle a realizovat je. Očekávají, že dítě si vše zvolí samo, to co je mu nejbližší. Dítě trpí velikou volností, která vede ke spoustě problémů, které jsou často rodiči přehlíženy a podceněny. Rodiče často ve výchově improvizují a na krátko přecházejí do autoritářského stylu výchovy, který stejně končí liberálním přístupem. Děti si rodičů neváží, jsou nekontrolovatelné a často rodinu terorizují;
- **odkládající** – tyto rodiče často své dítě někam nebo někomu odkládají. Dítě vyrůstá v mnoha různých rodinných modelech bez pevného řádu u různých tet, prarodičů a známých. Tím je narušeno vnímání základních sociálních návyků, dítě někde něco může, jinde to nesmí a potom neví, co je vlastně správné. U dítěte se může rozvinout pocit, že vlastně nikam nepatří;

- **disociovaná** – jsou narušeny důležité vnější nebo vnitřní vztahy, které jsou základem rodinného prostředí a funkce rodiny.

Frédéric Le Play udává tři typy rodin (Možný, 2002):

- **rodina patriarchální** – členové této rodiny pracují bez nároku na odměnu. Nikdo z rodiny nemá osobní vlastnictví. V rodině je více nukleárních rodin až čtyři generace. Rodina se řídí tradicí, je velmi stabilní, členové pomáhají slabším nebo nemohoucím členům. O nemocné se starají, avšak schopným členům se brání v rozvoji;
- **rodina nestabilní** – vzniká pod vlivem dědického práva u vzdělaných a bohatých vrstev. Členy rodiny jsou pouze rodiče a děti před sňatkem. Po sňatku rodinu opouštějí a necítí potřebu se starat ani o rodiče ani o sourozence. Členové této rodiny nectí tradici ani morálku, nestarají se o slabší členy rodiny. Ti často umírají sami a opuštění;
- **rodina rozvětvená** – rozvětvená rodina žije zpravidla v jednom domě. Členové rodiny jsou rodiče, nejstarší syn a jeho rodina, další ještě neprovdané děti, tety a strýcové. Rodinné jmění přechází nedělené na nejstaršího syna a jeho rodinu. Ten má trvalé povinnosti, stará se o rodiče i sourozence.

3.3.2 Současná rodina

V současnosti se funkce rodiny a její postavení ve společnosti změnilo. Jistou část zodpovědnosti na sebe bere stát ve formě sociální pomoci. Ale také se zajímá o to, co se děje uvnitř rodin, kde často dochází k zanedbávání dětí, jejich týrání a neplnění základních funkcí. Rodina se neustále vyvíjí, mění a reaguje na změny společenských či ekonomických podmínek. U mladých lidí chybí očekávání trvalosti vztahu, nechtějí riskovat a „obětovat se“ v zájmu rodiny. Nechávací si prostor pro změnu na základě svého svobodného rozhodnutí.

Současnou rodinu můžeme dělit na dva základní typy (Trpišovská, Vacínová, 2007):

- **Úplná rodina** – je to dvougenerační skupina, rodiče a děti, kde je jasná role rodičů a dětí. Nechybí zde žádný vztah.
- **Neúplná rodina** – jedná se o skupinu, kde chybí některý z jejích členů (otec nebo matka). Rodina kde chybí matka je velmi náročná na vývoj dítěte. Chybějící mužský vzor může také vést k narušení vývoje dítěte až k poruchám chování.
- **Orientační rodina** – rodina, do které se člověk narodil. Původní rodina, ze které vychází do života.
- **Reprodukční rodina** – na základě uzavření manželství vzniká nová rodina. Manželé vycházejí z rodiny orientační.
- **Nukleární rodina** – jádrová rodina, rodiče a děti.
- **Rozšířená rodina** – rodina nukleární rozšířená o rodiny prarodičů, sourozenců apod.
- **Funkční rodina** – je to rodina, která umožňuje všem svým členům se plně rozvíjet a uspokojit své potřeby. Plní všechny funkce.
- **Dysfunkční rodina** – rodina, která není schopna plnit některou svou funkci, ale stále je sociální skupinou. Dysfunkcí je fungování vztahů mezi dětmi a rodiči nebo mezi rodiči mezi s sebou.
- **Afunkční rodina** – společenství, které ztratilo svůj význam, není schopno plnit svoji funkci. Může ohrožovat vývoj dítěte. Jedná se o krizi v rodině.

3.3.3 Sociální prostředí

Nejen rodina, ale i sociální síť, která zahrnuje širší rodinu (babička, dědeček, teta, strýc, sestřenice a bratřenci) další významní druzí (kamarádi přátelé, učitelé, trenéři) působí na rozvoj osobnosti. Emočním vztahem k dítěti, sociálními a kulturními podmínkami, modely chování a jednání, postojem k učení a vzdělávání, vztah ke kultuře apod. některá působení mohou

podporovat, jiná oslabovat. Stává se, že mimorodinné vlivy mohou nahradit nedostatek příznivých vlivů v rodině. (Čáp, 1996)

Dalším významným vlivem na výchovné styly je přístup rodiny ke škole. Škola převzala část výchovy na sebe. V mnohých případech nahradila nefungující rodiny. Dítě je ve škole připravováno na budoucí profesi. Úspěšnost dítěte ve škole je v mnohých rodinách nejdůležitějším hodnotovým žebříčkem. Na základě výsledků ve škole je s dítětem zacházeno.

Výchova ve škole i v rodině se vzájemně doplňují, avšak mohou se dostat i do rozporu díky rozdílným pohledům na hodnotový systém. Děti přicházejí z různých výchovných systémů a rozdílně chápou pohled na disciplínu, kulturu a přístup ke vzdělání. Havlík, Kořa (2007) uvádí tyto rozdíly v přístupu rodin a jejich výchovných stylů ve vztahu ke školní výchově:

- ekonomické zdroje rodiny a jejich množství ovlivňují dítě, školu, učitele;
- rodina má jistá očekávání a požadavky na dítě, které vycházejí z dosavadní činnosti rodiny, ze vzdělání rodičů, jsou závislé na pohlaví. Důležité je i pořadí dítěte;
- rodinné vztahy jsou spjaty s fungováním rodiny. Cíle výchovy, způsoby výchovy, koordinace. Spolupráce se školou.

3.4 Vliv médií

Význam masových médií podle McQuaila (2007, s. 21) „vychází ze základního předpokladu, že masová média (zvláště noviny, televize a rozhlas) mají v moderních společnostech zásadní a stále vzrůstající význam. Citovaný názor na média je velmi rozšířený a je zřejmě způsoben tím, že jsou:

- **zdrojem moci** – potenciálním prostředkem vlivu, ovládnutí a prosazování inovací ve společnosti; pramenem informací životně důležitých pro fungování většiny společenských institucí a základním nástrojem jejich přenosu;

- **prostředím** (či arénou), kde se na národní i mezinárodní úrovni odehrává celá řada událostí z oblasti veřejného života;
- významným **zdrojem** výkladů sociální reality a představ o ní; proto jsou média také místem, kde jsou konstruovány, ukládány a nejviditelněji vyjadřovány změny v kultuře a hodnotách společností a skupin;
- primárním klíčem ke **slávě** a k postavení známé osobnosti, stejně jako k účinnému vystupování na veřejnosti;
- zdrojem uspořádaných a veřejně sdílených významných soustav, které empiricky i hodnotově vymezují, co je **normální**; odchylky jsou pak signalizovány a poměřovány tím, co je považováno za veřejně akceptovanou podobu normality.“

Média jsou také jistým druhem zábavy nebo zábavu zprostředkovávají, tedy forma trávení volného času. Každý den čteme noviny, knihy, časopisy, prohlížíme internet a různé webové stránky, sledujeme televizi a čerpáme, ať už chceme nebo informace, které nás velmi ovlivňují v každodenním životě.

Média jsou také velkým poskytovatelem pracovních příležitostí s bohatými zisky. Huk (2008, s. 39) dodává „svět moderních médií dává šanci na uplatnění všem, ale každý, kdo se na mediální scénu vydá, musí být smířen s tím, že vstupuje do světa tisíce reflektorů.“

„Masová média nesmírně zlepšila dostupnost informací, které se dostávají k publiku takřka okamžitě – zároveň se ale rozšířily také možnosti pro ty, kteří chtějí jiné dezinformovat a zneužívat pro své záměry.

Široká dostupnost kultury může mít za následek i její zlidovění až vulgarizaci, masová kultura vychází vstříc co nejširšímu publiku a volí co nejjednodušší až primitivní prostředky. Ztrácí se originalita, přibývá těžko dohádatelných a postřehnutelných plagiátů.“ (Huk, J., 2008, s. 21)

Dnes je na trhu nepřeberné množství časopisů pro rodiče, literatury o výchově, televizních pořadů zaměřených na výchovu dětí.

Pro všechny generace je výchova velké téma. Všichni rodiče, především ženy se snaží ve výchově nic nezanedbat a být tou nejlepší matkou. Knižní trh

nabízí stovky titulů, aktuálně např. GRADA – Rady pro rodiče **80** titulů, PORTÁL – Rádci pro rodiče **178** titulů. Velmi populární internetové stránky RODINA.CZ na svých stránkách informuje, že v listopadu 2011 na Rodině přečetlo **630 123** návštěvníků **8 770 380** stránek. Časopisy pro rodiče (BETYNKA, MAMINKA, DĚTI A MY, FAMILY STAR, RODIČE) nás zásobují zaručenými radami vedoucí „k nejlepší“ výchově našich dětí, spoustu rozhovorů s renomovanými odborníky na výchovu. Touha vychovat dítě co nejlépe a jinak než ostatní s vydatnou pomocí některých titulů vede mnohdy i k velmi radikálním výchovným stylům, které se neslučují s názory sociálního prostředí a rodiny ani geografickými podmínkami.

Nepřeberné výchovné styly a rady nakonec odborníci eliminují tituly „Líný rodič“ nebo „Dost dobří rodiče aneb drobné chyby ve výchově povoleny“

Dalším médiem, které ovlivňuje výchovu a přístup rodičů k dětem je televize.

Velmi častým jevem médií je odvolávání se na anonymní authority (např. psychologové doporučují, lékaři varují, pedagogové navrhuji...).

Je velmi důležité, naučit se jednotlivé informace předkládané médií třdit a hodnotit. Publikum se nesmí stát jen pasivním příjemcem předkládaných informací. Velkou mírou účinku textu je samotné zpracování žurnalistou a samozřejmě důvěra k samotnému médiu, který informaci předkládá.

Do našich životních postojů a způsobů stylu života působí velkou silou reklama. Tento fenomén nás obklopuje ze všech stran a je téměř nemožné vymanit se z jeho působení na delší dobu a už vůbec ne úplně. Jedním z hlavních cílů prezentace nabízených produktů a služeb je i prezentace ideální úplné šťastné rodiny. Tato zidealizovaná forma ale těžko bude stimulem pro její dosažení ve svém osobním životě. Neobstojí u mladých lidí před světem atraktivních dovolených, nových automobilů, počítačů, mobilů a mnoha dalších věcí. Opět pod tímto silným vlivem pak i tato část populace v doporučeném reprodukčním věku upravuje a mění své postoje a cíle a upevňuje tak před sebou „správné rozhodnutí“ odkládat rodičovství. Bohužel naše konzumní společnost je stále silněji utvrzována o správnosti a nutnosti stále více utrácet.

Ubránit se takovému masivnímu a intenzivnímu cílenému působení ve všech jeho formách a množství je nemožné. Řada lidí se tak velice snadno propadá do ekonomické pastí, kdy nutné výdaje na osobní spotřebu jsou díky hypotékám, leasingům a jiným závazkům často na hraně možnosti je řádně a včas plnit. Těžko si lze představit, že pod takovým tlakem lze snadno rozhodnout o plánovaném rodičovství. Následuje další odkládání pořízení si potomka. Reklama nestimuluje potřebu po rodičovství, ale útočí až na rodiče, tak aby vzbudila pocit nutnosti a potřebnosti pořízení zboží nebo takových služeb aby dítě bylo šťastnější a zdravější.

Pro bezdětné páry může být důvodem „nikam nespěchat“ protože i oni jsou díky všudypřítomným informacím z reklamy, jak vysoká část nákladů se ukrojí z jejich stávajícího stylu života a zcela ovlivní jeho styl. Mají tak přehled kolik stojí plenky, kočárky, hračky.

3.5 Životní styl

„**Styl životní** (live-style) **1** individuální souhrn postojů, hodnot a dovedností odrážejících se v činnosti člověka výrobní, umělecké aj., zahrnuje síť mezilidských *vztahů*, výživu, tělesný pohyb, organizaci času, zájmy a záliby **2** dle A. Adlera jedinečný způsob chování jedince, kt. vychází z jeho motivů, rysů, zájmů a hodnot a prolíná veškerým jeho chováním.“ (Hartl, Hartlová, 2009, s. 573)

Kvalita života vychází samozřejmě ze zdraví. Dobré zdraví je prostředek k dosažení cílů, proto si nikdo nepřeje být nemocen.

„Člověku o něco jde – i tak je možno vyjádřit to, co jinak formuluje slovy směřování, záměr, touha, případně cílesměrnost lidské aktivity, chtění – oproti důrazu na mechanické reagování na podněty. Člověk chce něco dělat a udělat, úspěšně splnit úkol, který si předsevzal, něco vykonat, o něco se snaží, chce dílo dokončit, něčeho dosáhnout. Chce své představy, plány a ideje realizovat (uskutečnit). To, čeho chce dosáhnout, a pak i samo dosažení cíle, se vyjadřuje v psychologii anglickým termínem „achievement“. Aby toho dosáhl, potřebuje být zdrav.“ (Křivohlavý, 2001, s. 29)

Stres

Veliký vliv na zdraví člověka má stres a jeho zvládnání. Podle Křivohlavého (2001) musí zvládnání směřovat ke konkrétnímu cíli. Cílem procesu zvládnání je:

- snažit se snížit ohrožení člověka, které při stresu hrozí;
- snažit se unést, to co se momentálně děje;
- snažit se být pozitivní a zachovat si tvář;
- snažit se pracovat na duševní rovnováze a klidu;
- snažit se po stresujícím zážitku zregenerovat;
- snažit se být stále v sociálním prostředí.

Mnoho lidí předchází nebo řeší stresové situace, které nás každodenně doprovázejí v dnešní době sportem, koníčky nebo odpočinkem. Při těchto činnostech se obklopují sociálním prostředím, které jim umožňuje zapomenout na starosti.

3.5.1 Sport

Sportování a fitness se stalo přirozenou součástí dnešní doby. Ovlivňují nejen fyzickou stránku člověka, ale i psychickou. Tělesná kondice a zdatnost příznivě ovlivňuje kardiovaskulární systém, cholesterol a z toho vznikající velmi časté nemoci dnešní doby (vysoký krevní tlak, mozková mrtvice, diabetes II. typu, ICHS, ICHK, infarkt apod.).

Sportování sebou nese pozitivní přínos i v setkávání se s přáteli a podobně založenými lidmi. Při těchto setkáních dochází k navazování přátelství a kontaktů, které ovlivňují i budoucnost.

Pokud člověk se sportem začíná, je třeba si zvolit aktivitu, která nejlépe vyhovuje jeho potřebám. Mnoho lidí si vybírá sport na základě tlaku sociálního okolí a velmi rychle s takovýmto výběrem končí, případně se při těchto aktivitách trápí, protože jej vůbec nebaví a nenaplňuje. Zůstává při nich jen proto, že to vyžaduje jejich práce a jsou k tomu nepřímě nuceni. Takovýto motiv výběru sportu je pro psychiku naprosto nevyhovující.

Sportování může vést i k druhému extrému a to v podobě úrazů, přetížení, které vedou k vyřazení ze společenského života.

Při cvičení je v kondici i naše psychika. Pravidelná pohybová aktivita pomáhá překonávání depresí, úzkostí a v boji se stresem. Je třeba hlídat si, aby původní nadšení z cvičení neopadlo a věnovat se těmto aktivitám pravidelně. V tom nám velmi pomáhá aktivita a podpora parterů a sociálního okolí.

To jak se k sobě chováme a zda sportujeme, se může odrazit i na našem vztahu s dětmi.

3.5.2 Strava

Dalším faktorem ukazujícím na zdravý způsob života je stravování. Obezita je mnohými odborníky přirovnávána k epidemii, která se na nás valí ze všech stran. Je třeba si uvědomit, že nadváha a obezita není jen estetický problém, ale především zdravotní. Za obezitu mohou nejen dědičné faktory, ale především sociální chování jedinců a sociální prostředí.

Bohužel obezita se začíná vyskytovat už v dětském věku. Ta má vliv také na psychiku, kdy děti nemají sebeúctu, jsou terčem posměchu ostatních dětí a dosahují nevalných výsledků ve škole. To vše se projevuje v dospělém věku a následky se ukazují ve zdravotním stavu.

Příčiny ve vlastním přístupu ke stravování se projevují na přístupu ke stravování dětí. Stravovací „kultura“ a zvyklosti různých rodin se ukazují na dětech. Tak, jak je chování matky důležité pro budoucí psychický a fyzický rozvoj dítěte, je její chování v přístupu ke stravování dítěte stejně důležité.

Dnešní trend zaměstnané matky, které nevaří a dětem ohřívají i v době rodičovské dovolené konzervy, se projevuje na přístupu dětí ke stravování a stolování vůbec. Na straně druhé jsou i matky, které přepečlivě vybírají, co bude jejich dítě jíst, a to nejlépe v bio kvalitě.

3.5.3 Vzdělávání

Vzdělávání se stalo přirozenou součástí životního stylu. Jsou na nás kladeny vysoké nároky téměř všude. Pro většinu z nás je důležitá skvělá práce a výborné výkony v profesním i osobním životě. Pokud si svou skvělou práci lidé chtějí udržet, nebo pomýšlejí na lepší pracovní pozici, je nezbytné neustále pracovat na svých kvalitách a zdokonalovat své stávající znalosti a dovednosti.

Celý proces vzdělávání se podle Palána (2003) urychluje především vlastní aktivitou. Mezi tyto aktivity patří:

- **sebepoznání – sebereflexe** – tento proces je důležitý k pochopení vlastních schopností, rezerv, možností. Motivuje k dalším výkonům. Tento proces není nikdy ukončen, stále trvá;
- **sebehodnocení** – proces, kdy jedinec hodnotí sám sebe;
- **sebeřízení** – proces, ve kterém dochází k seberealizaci. Jedinec je schopen sebmotivace a řídí vlastní osobnost;
- **sebevýchova** – proces, kdy je jedinec schopen přistoupit k vlastní změně. Zpravidla následuje po sebepoznání a sebehodnocení, nebo po nátlaku okolí;
- **seberealizace – sebeaktualizace** – proces, kdy se jedinec snaží být tím, za koho se považuje, nachází uspokojení v nějaké činnosti na základě svých schopností a dovedností;
- **sebepřekračování** – proces odpovědného přístupu k sobě samému. Tento proces je možný v kooperaci a komunikaci s okolím.

PRAKTICKÁ ČÁST

4. ZAMĚŘENÍ A CÍL PRŮZKUMU

Cílem průzkumu je zjištění výchovného stylu starších rodičů. Průzkum mapuje, které důvody vedou jak ženy, tak i muže k rozhodnutí odložit rodičovství do pozdějšího věku. Dále jaké faktory toto rozhodnutí ovlivňují a zda tyto faktory ovlivňují výchovný styl rodičů. Průzkum zjišťuje vlastní vnímání rodičů o jejich výchovných stylech a faktory, které je ovlivňují.

4.1 Průzkumné problémy a pracovní hypotézy

„Hypotézy tvoří jádro klasických (kvantitativně orientovaných) výzkumu. K současnému chápání významu role a role hypotéz ve výzkumu přispěl Karl R. Popper (1902 – 1994). Tento autor dospěl k závěru, že obecně formulovaná tvrzení (hypotézy) není možno empiricky prokázat (verifikovat). Termínem falzifikace se v tomto případě rozumí hledání empirických faktů, které hovoří proti ověřované hypotéze (v běžném životě má slovo „falzifikace“ význam jiný, znamená „padělání“ nebo „falšování“ něčeho). Podle K.R. Poppera by vědec ve výzkumu neměl usilovat o dokazování hypotéz, ale pouze o jejich falzifikaci, tj. hledání faktů, svědčících o jejich neplatnosti. Pokud se nepodaří hypotézu ve výzkumu falzifikovat, můžeme ji přijmout, ne však ji považovat za jednu provždy dokázanou. Vždy existuje možnost, že při opakovaném ověřování hypotézy budou nalezena fakta, která s ní nejsou slučitelná. Správně formulovaná vědecká hypotéza musí mít možnost empirického ověřování (falzifikace) skýtat, tj. musí být falzifikovatelná“. (Chráška, 2007, s. 17)

Pro tento průzkum byly stanoveny průzkumné problémy tyto hypotézy:

1. Jaké motivy převládají pro rozhodnutí mít dítě v pozdějším věku?

H 1: Většina rodičů odkládá narození dítěte po vybudování kariéry.

2. Jak reagovalo sociální prostředí na informaci o rozhodnutí mít dítě v pozdějším věku?

H 2: Většina starších rodičů se nesetkala s negativním postojem okolí a rodin poté, co se rozhodli mít dítě v pozdějším věku.

3. Do jaké míry ovlivňují výchovný styl starších rodičů média, časopisy pro rodiče a literatura o výchově dětí?

H 3: Starší rodiče jsou velmi ovlivněni při výchově médií, časopisy a literaturou o výchově dětí.

4. Co dělají starší rodiče pro to, aby připravili své dítě do života?

H 4: Starší rodiče se vzdělávají, sportují a udržují zdravý životní styl, aby mohli své dítě připravit do života.

5. Jaký výchovný styl převládá u starších rodičů?

H 5: Většina starších rodičů uplatňuje liberální výchovný styl.

4.2 Metody, techniky a postupy

Pro tento průzkum jsme zvolili kvantitativní metodu šetření dotazování – dotazník (viz. příloha A). Chrástka (2007) uvádí, že dotazník je velmi frekventovaná metoda k získávání dat. Otázky v dotazníku jsou předem pečlivě sestavy a seřazeny a respondent na ně odpovídá.

Hlavička dotazníku obsahuje oslovení dotazovaných, kde jsou seznámeni s autorem, obsahem, využitím dotazníku a ubezpečením o anonymitě. Vyplnění dotazníku zabere maximálně 10 minut, je sestaven jednoduše a věcně, aby byl pro respondenty snadno pochopitelný. Dotazník se skládá z 30 otázek, ve kterých respondent vybrané otázky označí křížkem. Vyskytují se v něm otázky uzavřené, respondent vybírá z předložených variant odpovědí. Jsou jednoduché na vyplnění i vyhodnocení.

Dotazník je rozdělen do pěti bloků. V prvním bloku jsou identifikační otázky zaměřené na základní charakteristiky respondentů.

Ve druhém bloku jsou otázky týkající se vnímání sociálního prostředí na skutečnost, že se respondenti rozhodli přivést na svět dítě v pozdním věku, a zda je tato skutečnost v jejich výchově ovlivňuje.

Třetí blok se zabývá zjištěním vlivu masových médií zaměřeného na výchovu dětí a výchovného stylu.

Otázky čtvrtého bloku zjišťují životní styl rodičů.

Poslední blok otázek je zaměřen na zjištění výchovného stylu rodičů. Otázek je deset a jsou zpracovány do tabulky, včetně hodnocení (viz. příloha B, C). Pro výběr otázek byly využity otázky z dotazníku T9 Čápa a Boschka (1994). Otázky pomohou zjistit, jaký výchovný styl starší rodiče uplatňují nebo si myslí, že uplatňují. Jsou rozděleny po pěti (pět Autokratický výchovný styl a pět Liberální výchovný styl), na základě dělení výchovných stylů podle Čápa. Otázky byly vybrány tak, aby odpovídaly všem věkovým kategoriím dětí a mohli na ně odpovědět všichni dotazovaní.

„Data získaná dotazníkem mají vždy jen podmíněnou platnost a vyžadují vždy velmi obezřetnou interpretaci, abychom odlišili objektivní zjištění od subjektivních soudů. Nespornou výhodou dotazníků na druhé straně je, že umožňuje poměrně rychlé a ekonomické shromažďování dat od velkého počtu respondentů.“ (Chrástka, 2007, s. 164)

4.3 Místo, doba a charakteristika souboru

Průzkum byl realizován v Mateřském klubu Rybička, Roztocká 5/44, Praha 6 – Sedlec a Studiu pro ženy, Vodičkova 20, Praha 1. Šetření probíhalo od listopadu 2011 do ledna 2012 s osobní účastí a možností s respondenty hovořit.

Mateřský klub Rybička je svépomocné dobrovolnické centrum pro rodiče na rodičovské dovolené. Kroužky na odborné úrovni zajišťují samy maminky, ve volném čase organizují přednášky externích lektorů. Mateřské centrum zaštiťuje Sbor adventistů Praha 6 - Sedlec, který poskytl pro provoz centra prostory a finanční podporu, také mateřské centrum provozuje. V roce 2011

byl projekt Mateřského klubu Rybička spolufinancován Ministerstvem práce a sociálních věcí ze státního rozpočtu v oblasti podpory rodiny.

Studio pro ženy je soukromé zdravotnické zařízení. Má pobočky v Praze, Karlových Varech a Říčanech u Prahy. Studio pořádá velké množství kurzů, cvičení, služeb a péče pro ženy všech věkových kategorií (těhotenské kurzy, cvičení pro těhotné, cvičení po porodu včetně hlídání dětí apod.) v příjemném moderním prostředí. Studio pořádá i aktivity pro muže (školení k porodu, školení v péči o dítě, plavání ve dvojici, cvičení s miminkem 4-9 měsíců, cvičení s dětmi 1,5-4 roky apod.)

Pro dostatečné zajištění počtu respondentů byla také využita elektronická cesta. Touto cestou byla oslovena skupina věkově odpovídajících respondentů z řad přátel, známých a kolegů ze zaměstnání.

Výsledky byly zpracovány a analyzovány ve druhé polovině února 2012 včetně dokončení diplomové práce.

Respondenty průzkumného souboru jsou ženy a muži ve věku 35 a více let, se vzděláním základním, středoškolským bez maturity, středoškolským s maturitou a vysokoškolským vzděláním.

Rozdáno bylo 50 dotazníků v tištěné formě, vrátilo se 28. S těmito respondenty byla možnost osobně hovořit. V elektronické podobě se z 35 vrátilo 14 dotazníků. Na dotazníky odpovědělo celkem 42 respondentů, což je 49,4% návratnost.

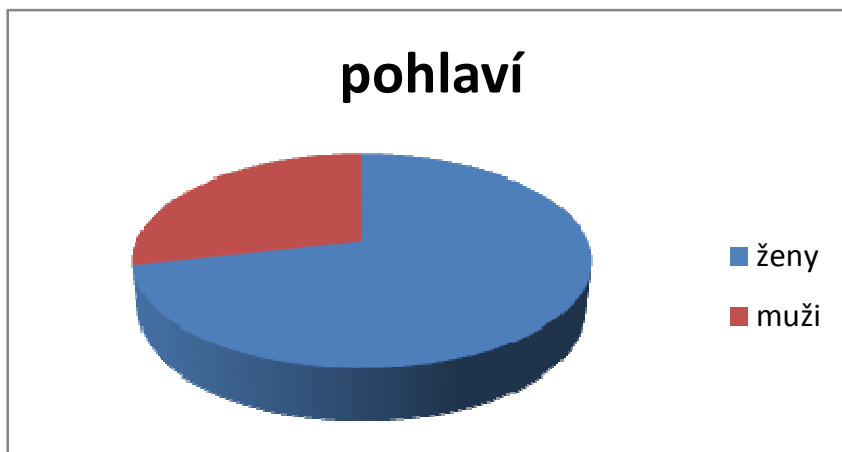
41 dotazníků bylo řádně vyplněno. U jednoho dotazníku bylo zjištěno, že respondent jednu otázku nevyplnil. Důvodem mohlo být přehlédnutí či opomenutí. Vzhledem k tomu, že se jednalo pouze o jednu otázku z celého dotazníku, byl i tento dotazník do šetření zařazen a ona chybějící otázka byla v analýze dat zohledněna.

4.4 Získané údaje a jejich analýza

Blok I. Základní charakteristika respondentů

Otázka č. 1/ Pohlaví

Graf č. 1 – Rozdělení respondentů dle pohlaví

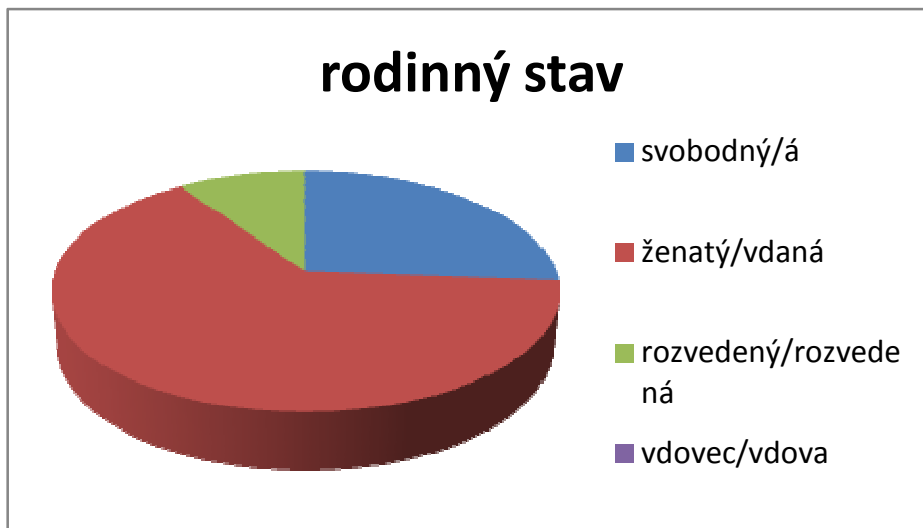
Tabulka č. 1 – Rozdělení respondentů dle pohlaví

pohlaví	počet respondentů	zastoupení v %
ženy	30	71,4
muži	12	28,6

Otázka číslo jedna je zaměřena na bližší rozdělení zkoumaného vzorku. Rozděluje respondenty dle pohlaví. Průzkumu se celkem zúčastnilo 42 respondentů. Z toho 30 žen a 12 mužů. Ve věkové kategorii nad 35 let. Vyšší procento zastoupených žen bylo způsobeno prostředím, ve kterém průzkum probíhal. Obě lokality, ve kterých byl dotazník distribuován, jsou zaměřené svými aktivitami zejména na ženy na mateřské a rodičovské dovolené a jejich děti, procento mužů co by respondentů je tedy nižší. Zcela konkrétně byly z těchto lokalit získány pouze 2 dotazníky od mužů, zbývajících 10 dotazníků bylo získáno elektronickou cestou.

Otázka č. 2/ Rodinný stav

Graf č. 2 – Rozložení respondentů dle rodinného stavu

Tabulka č. 2 – Rozložení respondentů dle rodinného stavu

rodinný stav	počet celkem	zastoupení v %
svobodný/á	11	26,2
ženatý/vdaná	27	64,3
rozvedený/rozvedená	4	9,5
vdovec/vdova	0	0,0

Respondenti, kteří se průzkumu zúčastnili, byli v 64,3% ženatí nebo vdané, svobodných bylo 26,2%, rozvedených 9,5%. Ani jeden z respondentů nebyl vdovec nebo vdova.

S ohledem na statická data české populace, která zmiňují velmi vysoké procento rozvodovosti v České republice, je zajímavé, že rozvedených respondentů v tomto průzkumu bylo tak nízké procento. Důvodem takového rozložení v průzkumu může být malý, tudíž nedostatečně reprezentativní vzorek populace.

Otázka č. 3/ Vzdělání

Graf č. 3 – Rozdělení respondentů dle vzdělání

Tabulka č. 3 – Rozdělení respondentů dle vzdělání

vzdělání	počet celkem	zastoupení v %
základní	0	0,0
SOU	1	2,4
SŠ	14	33,3
VŠ	27	64,3

V 64,3% byli respondenti vysokoškolsky vzdělaní, středoškolské vzdělání mělo 33,3% respondentů. Základní vzdělání neměl žádný respondent a středoškolské bez maturity pouze 2,4%.

U této otázky stojí za zmínku upozornit na téměř 2/3nový podíl vysokoškolsky vzdělaných respondentů. Důvodem takto vysokého podílu může být prostředí, ve kterém byl průzkum prováděn. Služby v obou lokalitách jsou relativně finančně náročné a lze předpokládat, že vysokoškolsky vzdělaní respondenti zastávají specializovanější profese s vyšším finančním ohodnocením a tudíž si služby v příslušných centrech mohou finančně dovolit.

Otázka č. 4/ Pracovní zařazení (u rodiče na rodičovské dovolené před narozením dítěte)

Graf č. 4 – Rozdělení respondentů dle pracovního zařazení

Tabulka č. 4 – Rozdělení respondentů dle pracovního zařazení

pracovní zařazení	počet celkem	zastoupení v %
nezaměstnaný	2	4,8
zaměstnanec	17	40,5
nadřízený	10	23,7
vyšší management	7	16,7
OSVČ	6	14,3

Většina respondentů pracuje jako zaměstnanec, a to v 40,5%, v pozici nadřízeného pracuje 23,7% respondentů, ve vyšším managementu je to 16,7%. Jako osoba samostatně výdělečně činná (OSVČ) pracuje 14,3%. 4,8% respondentů bylo nezaměstnaných.

U této otázky je nutné také upozornit a zohlednit tu skutečnost, že většina respondentů byla ženského pohlaví a ačkoliv dotazník neobsahoval upřesňující otázku týkající se věku později narozeného dítěte, byla většina dotazovaných žen v té době na mateřské či rodičovské dovolené. Tato otázka tudíž byla zodpovídaná s ohledem na pracovní zařazení před nástupem na mateřskou dovolenou.

Otázka č. 5/ Odpovídá Váš měsíční příjem Vaším potřebám

Graf č. 5 – Rozdělení respondentů dle spojenosti s výší příjmu

Tabulka č. 5 – Rozdělení respondentů dle spojenosti s výší příjmu

odpovídá měsíční příjem potřebám	počet celkem	zastoupení v %
určitě ano	15	35,7
spíše ano	16	38,1
spíše ne	9	21,4
určitě ne	2	4,8

S výší příjmu bylo spíše spokojeno 38,1% respondentů a 35,7% respondentů uvedlo, že jsou určitě spokojeni se svým příjmem. Spíše nespokojených bylo 21,4% respondentů a určitě nespokojených 4,8%.

Již u předchozích otázek bylo upozorněno s ohledem na lokality, ve kterých byl průzkum prováděn a také s ohledem na majoritní podíl vysokoškolsky vzdělaných respondentů, že budou zastávat specializovanější a vyšší pracovní pozice, které budou také lépe finančně ohodnoceny. Výsledky této otázky tomu také napovídají.

Otázka č. 6/ Důvod pozdního rodičovství

Graf č. 6 – Rozdělení respondentů dle důvodu pozdního rodičovství

Tabulka č. 6 – Rozdělení respondentů dle důvodu pozdního rodičovství

důvod pozdního rodičovství	počet celkem	zastoupení v %
ekonomický	4	9,5
kariera	8	19,0
hledání partnera	12	28,6
zdraví	4	9,5
neplánované těhotenství	8	19,0
jiný	6	14,4

Nejvíce zastoupeným důvodem pozdního rodičovství bylo hledání partnera, a to v 28,6%. Kariéru a neplánované těhotenství uvedlo stejné procento respondentů a to 19%. Ve 14,4% byl uveden jiný důvod pro pozdní rodičovství. Ve shodném zastoupení 9,5% byla uvedena zdravotní problematika a ekonomický důvod.

Odpovědi na tuto otázku byly relativně rovnoměrně rozloženy, jen odpověď „hledání partnera“ mírně převyšuje ostatní odpovědi. Vzhledem k tomu, že v průběhu průzkumu bylo možné s některými respondenty i osobně hovořit, bylo možné u 3 respondentů, kteří odpověděli na tuto otázku odpovědí „jiný důvod“ zjistit konkrétní důvod. Všichni tito respondenti se shodli, že pozdní rodičovství bylo záměrně plánované.

Otázka č. 7/ Kolikáté je Vaše později narozené dítě v pořadí

Graf č. 7 – Rozdělení respondentů dle pořadí dítěte

Tabulka č. 7 – Rozdělení respondentů dle pořadí dítěte

kolikáté je později narozené dítě	počet celkem	zastoupení v %
1.	32	76,2
2.	7	16,6
3.	1	2,4
4. a více	2	4,8

Nejvíce bylo zastoupeno první dítě, a to u 76,2% respondentů, druhé v pořadí uvedlo 16,6% respondentů. Třetí dítě bylo zastoupeno 2,4% a čtvrté dítě 4,8%.

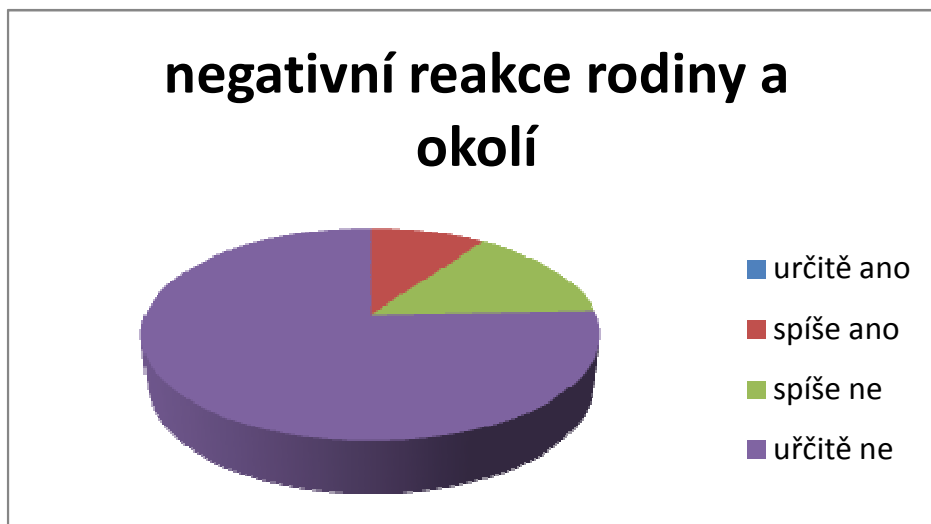
Z výsledků této otázky lze předpokládat, že u většího počtu dětí je již časově náročnější veškeré aktivity dětí skloubit a případně nasměrovat do jednoho centra, to je možným důvodem, proč právě $\frac{3}{4}$ respondentů mělo jen jedno dítě.

Blok II. Reakce sociálního okolí

Otázka č. 8/ Setkali jste se s negativní reakcí okolí, poté co jste sdělili, že budete mít dítě

Otázka č. 9/ Setkali jste se s negativní reakcí v rodině, poté co jste sdělili, že budete mít dítě

Graf č. 8 – Rozdělení respondentů dle negativních reakcí

Tabulka č. 8 – Rozdělení respondentů dle negativních reakcí

negativní reakce rodiny a okolí	počet celkem	zastoupení v %
určitě ano	0	0,0
spíše ano	4	9,8
spíše ne	6	14,6
určitě ne	31	75,6

U otázek č. 8 a č. 9 došlo ke sloučení v popisu a grafickém zobrazení. Důvodem k tomu byly zcela totožné odpovědi na příslušné otázky u 41 respondentů z celkového počtu 42. Právě u těchto dvou otázek se vyskytla ona jedna chybějící odpověď u jednoho dotazníku.

V těchto odpovědích 75,6 % respondentů odpovědělo, že se určitě nesetkali s negativní reakcí rodiny či okolí na jejich pozdní rodičovství. Spíše ne odpovědělo 14,6% respondentů, 9,8% respondentů odpovědělo spíše ano. Žádný z respondentů dle jejich odpovědi nesetkal se zcela negativní reakcí rodiny či okolí.

Otázka č. 10/ Domníváte se, že Vás tato skutečnost ovlivňuje při výchově

Graf č. 9 – Rozdělení respondentů dle ovlivňování při výchově

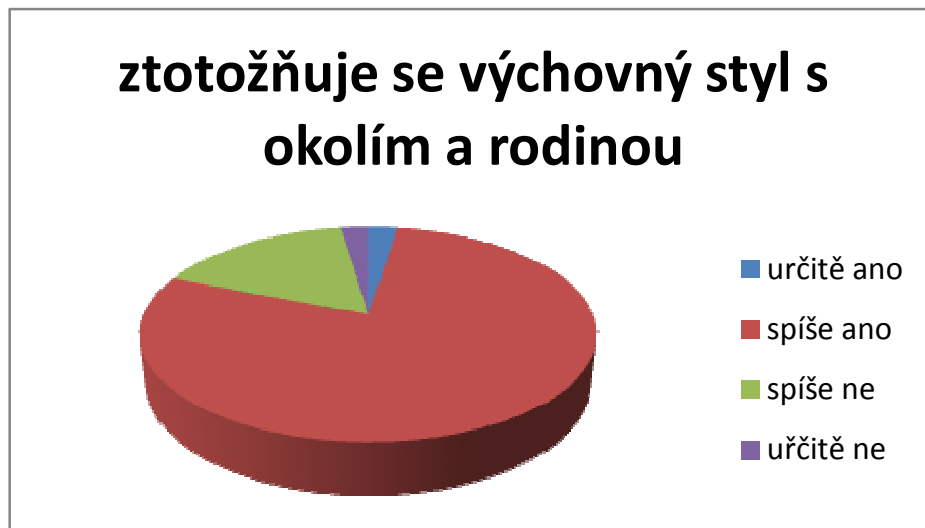
Tabulka č. 9 – Rozdělení respondentů dle ovlivňování při výchově

ovlivňuje pozdní rodičovství přístup ve výchově	počet celkem	zastoupení v %
určitě ano	8	19,0
spíše ano	7	16,6
spíše ne	12	28,7
určitě ne	15	35,7

Respondenti uvedli, že jejich pozdní rodičovství výchovný styl určitě neovlivňuje ve 35,7%, spíše neovlivňuje ve 28,7%. V 19% se respondenti domnívají, že jsou touto skutečností určitě ovlivněni, v 16,6% spíše ovlivněni

Otázka č. 11/ Ztotožňuje se váš výchovný styl s názorem okolí a rodiny

Graf č. 10 – Rozdělení respondentů dle ztotožnění se s okolím

Tabulka č. 10 – Rozdělení respondentů dle ztotožnění se s okolím

ztotožňuje se výchovný styl s okolím a rodinou?	počet celkem	zastoupení v %
určitě ano	1	2,4
spíše ano	33	78,6
spíše ne	7	16,6
určitě ne	1	2,4

Respondenti se domnívají, že jejich výchovný styl se až v 78,6% spíše ztotožňuje s názorem okolí, v 16,6% spíše neslučuje. Určitě se slučuje, uvedlo 2,4% a určitě se neslučuje ve 2,4% respondentů.

Při analýze odpovědí na tuto otázku z pohledu pohlaví, bylo zjištěno, že 100% mužů odpovědělo na tuto otázku shodně a to odpovědí – spíše ano.

Blok III. Názor na média a jejich ovlivňování při výchově

Otázka č. 12/ Kupujete si časopisy pro rodiče a literaturu o výchově dětí

Graf č. 11 – Rozdělení respondentů dle kupování časopisů a literatury

Tabulka č. 11 – Rozdělení respondentů dle kupování časopisů a literatury

časopisy a literatura o výchově	počet celkem	zastoupení v %
neustále	1	2,4
často	4	9,6
občas	19	45,2
vůbec	18	42,8

Časopisy a literaturu pro rodiče kupuje občas 45,2% respondentů, vůbec nekupuje 42,8%. Často je nakupují v 9,6% případech a zbylá 2,4% respondentů je nakupuje neustále.

U této otázky se opět všichni muži shodli na jedné odpovědi a to, že vůbec nekupují časopisy či literaturu o výchově dětí.

Otázka č. 13/ Sledujete pořady v TV pro rodiče

Graf č. 12 – Rozdělení respondentů dle sledování TV

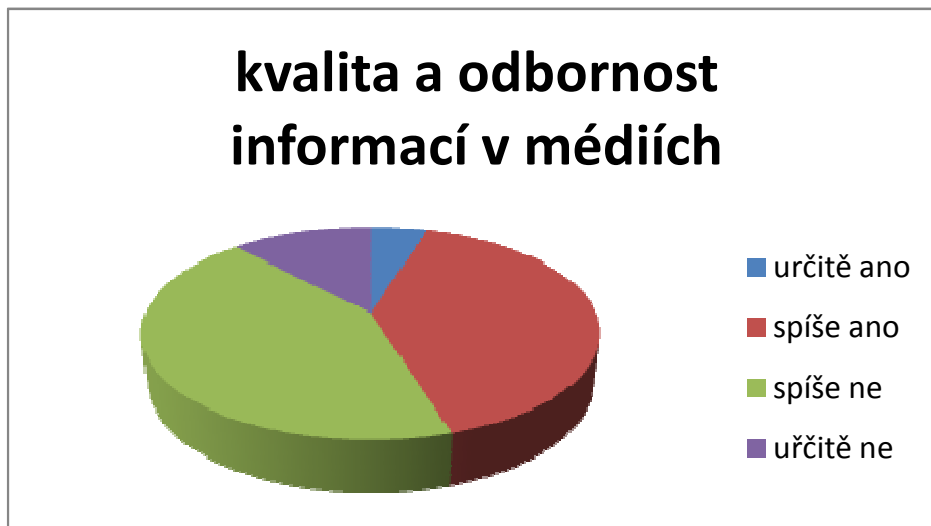
Tabulka č. 12 – Rozdělení respondentů dle sledování TV

sledování TV pořadů pro rodiče	počet celkem	zastoupení v %
neustále	1	2,4
často	3	7,1
občas	18	42,9
vůbec	20	47,6

Respondenti uvedli, že na pořady určené rodičům se vůbec nedívají v 47,6%, občas se dívají v 42,9%. Tyto pořady často sleduje 7,1% respondentů. Neustále se na ně dívá 2,4% rodičů.

Otázka č. 14/ Myslíte si, že média poskytují kvalitní, odborné a informace o výchově

Graf č. 13 – Rozdělení respondentů dle kvality a odbornosti informací

Tabulka č. 13 – Rozdělení respondentů dle kvality a odbornosti informací

kvalita a odbornost informací v médiích	počet celkem	zastoupení v %
určitě ano	2	4,8
spíše ano	17	40,5
spíše ne	18	42,9
určitě ne	5	11,9

Kvalitu informací v médiích označilo 42,9% respondentů jako spíše nevyhovující. 40,5% jako spíše vyhovující. Respondenti označili kvalitu informací v 11,9% jako určitě nevyhovující. Že jsou v médiích kvalitní informace, se domnívá 4,8% dotazovaných.

Otázka č. 15/ Ověřujete si informace z médií i v odborné literatuře

Graf č. 14 – Rozdělení respondentů dle ověřování si informací

Tabulka č. 14 – Rozdělení respondentů dle ověřování si informací

ověřování informací z médií v odborné literatuře	počet celkem	zastoupení v %
neustále	3	7,2
často	2	4,8
občas	24	57,1
vůbec	13	30,9

Informace z médií si v odborné literatuře ověřuje občas 57,1% respondentů, vůbec neověřuje 30,9%. V 7,2% respondenti uvedli, že si informace ověřují neustále a ve 4,8%, že si informace ověřují často.

Otázka č. 16/ Hledáte informace k výchově na internetu

Graf č. 15 – Rozdělení respondentů dle hledání informací na internetu

Tabulka č. 15 – Rozdělení respondentů dle hledání informací na internetu

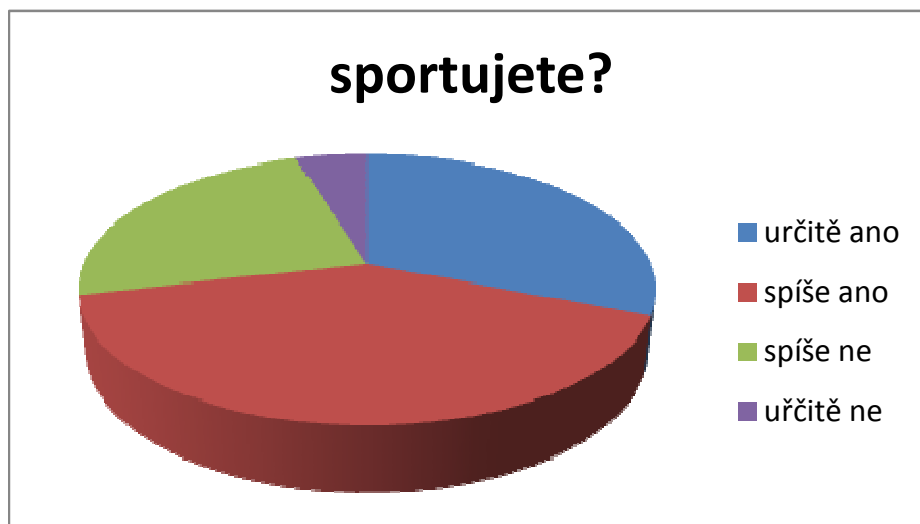
hledání informací k výchově na internetu	počet celkem	zastoupení v %
neustále	1	2,4
často	11	26,2
občas	17	40,5
vůbec	13	30,9

Informace o výchově na internetu občas hledá 40,5% dotázaných, vůbec nehledá 30,9%. Často hledá na internetu 26,2% respondentů a neustále hledá informace 2,4% dotázaných.

Blok IV. Životní styl

Otázka č. 17/ Sportujete

Graf č. 16 – Rozdělení respondentů dle sportování

Tabulka č. 16 – Rozdělení respondentů dle sportování

sportujete	počet celkem	zastoupení v %
určitě ano	13	30,9
spíše ano	17	40,5
spíše ne	10	23,8
určitě ne	2	4,8

Rodiče uvedli, že spíše sportují ve 40,5% a určitě sportují ve 30,9%. Spíše nesportuje 23,8% rodičů a vůbec se sportu nevěnuje 4,8% dotázaných.

Otázka č. 18/ Lze označit váš životní styl jako zdravý

Graf č. 17 – Rozdělení respondentů dle zdravého způsobu života

Tabulka č. 17 – Rozdělení respondentů dle zdravého způsobu života

zdravý životní styl	počet celkem	zastoupení v %
určitě ano	10	23,8
spíše ano	20	47,6
spíše ne	12	28,6
určitě ne	0	0,0

Jako spíše zdravý označilo svůj životní styl 47,6% respondentů, spíše nezdravě žije 28,6% respondent. Určitě zdravě žije 23,8%. Žádný z dotazovaných neoznačil svůj životní styl jako nezdravý.

Otázka č. 19/ Vzděláváte se v průběhu života

Graf č. 18 – Rozdělení respondentů dle vzdělávání

Tabulka č. 18 – Rozdělení respondentů dle vzdělávání

vzdělávání v průběhu života	počet celkem	zastoupení v %
určitě ano	12	28,6
spíše ano	19	45,2
spíše ne	10	23,8
určitě ne	2	4,8

Respondenti uvedli, že se v průběhu života spíše vzdělávají v 45,2%, určitě se vzdělává 28,6%. 23,8% se spíše nevzdělává. Dotazovaní uvedli, že se vůbec nevzdělávají v 4,8%.

Otázka č. 20/ Dopříváte si volný čas i pro sebe

Graf č. 19 – Rozdělení respondentů dle volného času

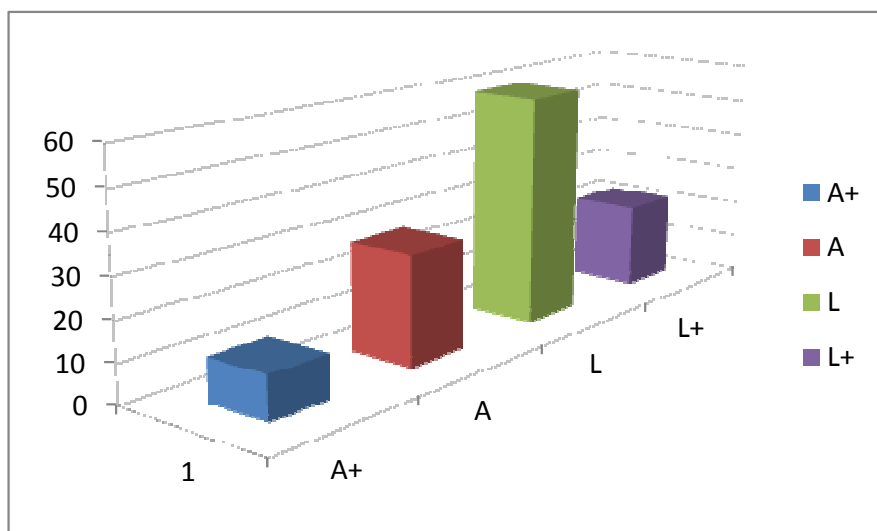
Tabulka č. 19 – Rozdělení respondentů dle volného času

dopřívání si času pro sebe	počet celkem	zastoupení v %
určitě ano	13	31,0
spíše ano	15	35,7
spíše ne	9	21,4
určitě ne	5	11,9

Volná čas pro sebe si spíše dopřívá 35,7% a určitě dopřívá 31,0% dotazovaných. 21,4% uvedlo, že si volný čas spíše nedopřívá, určitě si volno nedopřívá 11,9% respondentů.

Blok V. Výchovné styly

Graf č. 20 – Výchovné styly mužů

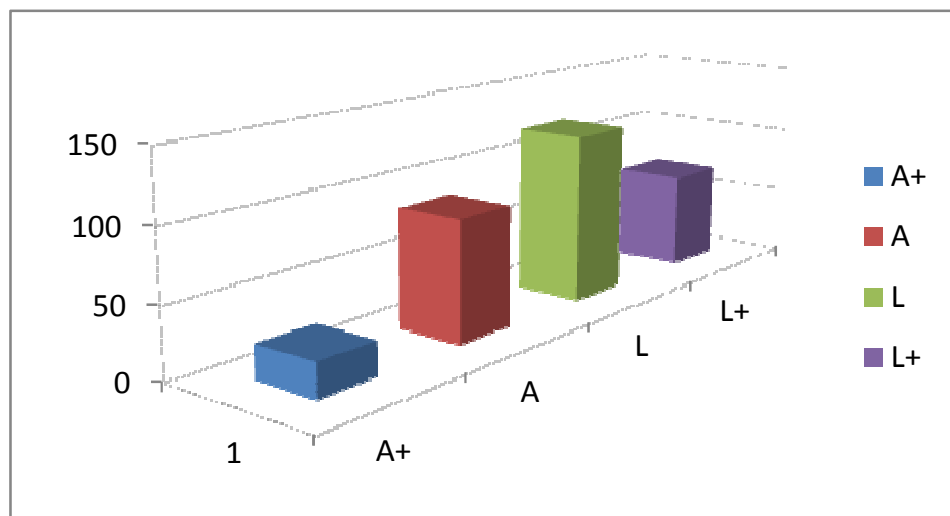

Tabulka č. 20 – Výchovné styly mužů

muži	celkem	zastoupení v %
A+	11	9
A	28	24
L	59	49
L+	22	18

Muži ohodnotili v 49% svůj výchovný styl jako mírně liberální, v 24% jako mírně autokratický. Silně liberálně vychovává své děti 18% mužů a silně autokraticky vedou své dítě v 9%.

Graf č. 21 – Výchovné styly žen

Tabulka č. 21 – Výchovné styly žen

ženy	celkem	zastoupení v %
A+	24	8
A	86	29
L	121	40
L+	69	23

Respondentky přistupují dle svého názoru ke svému výchovnému stylu ze 40% mírně liberálně, z 29% mírně autokraticky, silně liberálně 23% a silně autokraticky 8%.

4.5 Výsledky a jejich interpretace, diskuse

Blok I. Základní charakteristika respondentů

Blok jedna je zaměřen na bližší charakteristika zkoumaného vzorku. Rozděluje respondenty dle pohlaví. Průzkumu se celkem zúčastnilo 42 respondentů. Z toho 30 žen a 12 mužů. Ve věkové kategorii nad 35 let. Počet oslovených respondentů byl však výrazně vyšší. Ochota aktivně se zúčastnit výzkumu mohla vyplývat z citlivosti oblasti, která byla jejím předmětem. Tento negativní přístup se více projevil u mužů.

Většina respondentů byla sezdaných, na druhé straně ani jeden z dotázaných nebyl vdovce nebo vdovou. Převládající skupina respondentů byla skupina vysokoškolsky vzdělána. Základní vzdělání neměl nikdo a zanedbatelnou skupinu tvořili středoškolsky vzdělání bez maturity.

Necelá polovina působila v zaměstnaneckém poměru. Nejmenší část tvořili nezaměstnaní. V dotazníku však otázka týkající se zaměstnání nebyla zcela jasně definována. Je vysoce pravděpodobné, že většina žen, které odpověděly na tuto otázku tak mínily pracovní zařazení ještě před nástupem na mateřskou dovolenou. Nicméně se zvyšujícím se trendem a otevřeností zaměstnavatelů mohlo jisté procento respondentek zodpovědět na tuto otázku s ohledem na současný stav, protože je jim umožněno pracovat při mateřské/rodičovské dovolené z domova nebo na zkrácený úvazek.

Vyrovnanými skupinami byly respondenti, kteří byli spokojení a spíše spokojení s výší příjmů. Protikladem bylo malé procento určitě nespokojených.

Nejčastějším motivem pozdního rodičovství je hledání vhodného partnera, tento motiv však nepřevyšoval výrazně ostatní odpovědi. Vyrovnaně působí následující dva důvody, které vedly k pozdnímu rodičovství. Jedná se o neplánované těhotenství a budování kariéry. Jako překvapivá mohou působit nejnižší procenta opět shodná u zdravotní problematiky a ekonomického motivu.

Více jak tři čtvrtiny respondentů mají v pozdním věku své první dítě. Tento výsledek však mohl být ovlivněn skutečností, že vzorek respondentů byl relativně malý, tudíž nelze výsledek brát jako směrodatný. Lze také

předpokládat, že skloubit aktivity více sourozenců je již organizačně náročnější a tudíž ženy s větším počtem dětí obdobné aktivity omezují, tudíž se průzkumu

Hypotéza 1: Většina rodičů odkládá narození dítěte po vybudování kariéry.

Hypotéza se z výše uvedeného nepotvrdila v souvislosti se zjištěním, že většina dotazovaných uvedla jako nejčastější důvod pro pozdní rodičovství hledání vhodného partnera.

Rozdíly v odpovědích však byly velmi nepatrné, což opět mohlo být způsobeno velikostí vzorku zúčastněných respondentů, lze předpokládat, že v případě širšího průzkumu by se mohly výsledky více lišit a převládat by mohla jedna z odpovědí.

Blok II. Reakce sociálního okolí

Předmětem dotazů byla reakce okolí a jeho ovlivnění výchovného stylu pozdním rodičovstvím. Drtivá většina dotázaných se víceméně nesečkala s negativní reakcí. U ovlivnění jejich stylu výchovy z tohoto důvodu se respondenti vyjádřili téměř ze dvou třetin, že necítí ovlivnění.

Ztotožnění výchovného stylu s názorem okolí, považují více jak ze tří čtvrtin za spíše slučitelný. Pouze jeden respondent má názor, že se určitě v této oblasti určitě neslučuje.

Hypotéza 2: Většina starších rodičů se nesečkala s negativním postojem okolí a rodin poté, co se rozhodli mít dítě v pozdějším věku.

Hypotéza se z výsledku předmětné analýzy potvrdila.

Blok III. Názor na média a jejich ovlivňování při výchově

Odpovědi na koupi literatury pro rodiče jsou relativně vyvážené mezi respondenty, kteří ji kupují občas a skupinu, která ji nekupuje vůbec. Takto se z celkového počtu vyjádřila ke každému přístupu vždy téměř polovina dotázaných. Téměř shodný byl i výsledek při čerpání informací z televize.

Kvalitu informací v médiích označila vyváženě skupiny, které uvedly tuto interpretaci v tomto médiu jako spíše nevyhovující a druhá skupina nahlíží na předmětná sdělení jako spíše vyhovující. Opět odpovídající na tuto otázku s tímto názorem se blížili k polovině ze všech dotázaných.

Informace z médií si v odborné literatuře ověřuje občas více jak polovina respondentů, necelá třetina vůbec neověřuje.

Informace na internetu se v součtu neustálého, častého a občasného hledání objevuje u více jak dvou třetin z dotázaných. Necelá třetina se hledání v tomto médiu k předmětným otázkám nevěnuje vůbec.

Hypotéza 3: Starší rodiče jsou velmi ovlivněni při výchově médií, časopisy a literaturou o výchově dětí.

Z provedeného průzkumu vyplývá převažující zájem o zdroje předmětných informací. Nicméně jejich kvalitu a následné ovlivnění na jejich výchovu je rozděleno na dvě téměř vyvážené skupiny, které tvoří vždy téměř polovinu z oslovených respondentů. Hypotéza se tedy ani nepotvrdila, ani nevyvrátila.

I v případě této hypotézy je potřebné upozornit na malý výzkumný vzorek, výsledek tedy nelze chápat jako relevantní a vypovídající.

Blok IV. Životní styl

Rodiče uvedli, že spíše sportují a určitě sportují téměř ze dvou třetin. Obdobně je tomu i z hlediska součtu u odpovědí na spíše a určitě zdravý životní styl. V druhé oblasti žádný z dotázaných nepovažuje svůj životní styl jako nezdravý.

Respondenti uvedli, že se v průběhu života spíše vzdělávají a určitě vzdělávají téměř ze dvou třetin. Spíše nevzdělává a vůbec nevzdělává se něco málo přes třetinu odpovídajících.

Volný čas pro sebe si spíše dopřává a určitě dopřává přesná třetina dotazovaných. Třetina pak zbývá na skupinu, co si volný čas spíše nedopřává, a určitě si volno nedopřává. Z dotazníku bylo patrné, že volno si dopřávají převážně muži.

Hypotéza 4: Starší rodiče se vzdělávají, sportují a udržují zdravý životní styl, aby mohli své dítě připravit do života.

Hypotéza se potvrdila u daných otázek téměř vždy přibližně kolem dvou třetin odpovědí.

U této hypotézy by bylo jistě zajímavé pro porovnání získat vzorek respondentů i z jiného prostředí. Prostor, ve kterém byl průzkum realizován byl svým způsobem specifický – převaha vysokoškolsky vzdělaných a zřejmě i ekonomicky zajištěných. Pro porovnání by bylo zajímavé získat data také z prostředí s nižší úrovní vzdělání a nižším finančním zázemím.

Blok V. Výchovné styly

Muži ohodnotili svůj výchovný styl téměř v různé síle mírně liberální a silně liberálně ze dvou třetin. Tento trend je tedy u mužů převažující.

Respondentky přistupují dle svého názoru ke svému výchovnému stylu téměř ze dvou třetin liberálně.

Je důležité, že muži i ženy ve své výchově uplatňují výchovný styl liberální, ale i autokratický. Tedy oba výchovné styly v různém poměru kombinují. Převažující je však liberální.

Hypotéza 5: Většina starších rodičů uplatňuje liberální výchovný styl.

Výchovným stylem převažujícím u starších rodičů je styl liberální. Předpokládaná hypotéza se tak potvrdila.

4.6 Dílčí závěry a formulace doporučení

Stále narůstá procento pozdního rodičovství ve společnosti, a to z důvodů ekonomických, kariérních, zdravotních a dalších. Současně se zvyšuje tolerance okolí k této skutečnosti.

Převažující skupinou dle tohoto průzkumu jsou lidé s vyšším vzděláním, kterým se narodil první potomek. Se svou ekonomickou situací jsou spokojeni a důvodem pozdějšího rodičovství bylo nejčastěji hledání vhodného partnera, za kterým hned následovalo neplánované těhotenství a budování kariéry.

Reakce sociálního okolí ani rodiny na styl výchovy nemá většinou vliv.

Více než dříve je věnován prostor této problematice ve všech médiích. Předmětná skupina se o tyto informace z větší části zajímá. Pouze však polovina se z této skupiny dle tohoto průzkumu se nechá médii ovlivňovat ve svém výchovném stylu.

Problematika se dotýká vzdělanějších lidí, kteří současně většinou aktivně využívají volný čas a celkově upřednostňují zdravý životní styl.

Průzkum se zabýval působením pozdního rodičovství ve vybraných oblastech a následně zvoleným stylem výchovy. Zkoumání důvodů pozdního rodičovství z různých pohledů vede k závěru, že rodiče při výchově uplatňují oba výchovné styly, tedy autokratický i liberální. Ve větší míře se jedná o liberální přístup k výchově, a to u mužů i žen. U mužů je výraznější. Dotazování v souhrnu odpovědí dává možnost porozumění předmětné problematice.

V průzkumu bylo vyřčeno 5 hypotéz. Dvě hypotézy byly průzkumem potvrzeny, jedna hypotéza se potvrdila částečně, jedna se ani nepotvrdila ani nevyvrátila a poslední hypotéza se nepotvrdila.

Průzkum, kterého se zúčastnilo 42 respondentů, kdy návratnost dotazníků byla pouze 49,4%, bohužel nedává dostatečně reprezentativní údaje. Důležité je též upozornit na jistou specifičnost účastníků průzkumu. Díky lokalitám, ve kterých průzkum probíhal, byla obdržena data od respondentů s převahou vysokoškolského vzdělání, ekonomicky zabezpečených, kteří převážně měli jedno respektive první dítě, kdy navíc mezi respondenty nebyl žádný nezaměstnaný, naopak vysoké procento tvořili respondenti v pracovních pozicích jako nadřízení či v pozicích vyšších. Zcela jistě by bylo zajímavé rozšířit tento průzkum další vzorek respondentů, ideálně v obdobném počtu, tj. 40-50, který by byl získán z jiného prostředí. Například z prostředí městských Domů dětí a mládeže, kde činnost je dotována městskou částí a

tudíž výsledná cena služeb nabízených kroužků je výrazně nižší než v soukromých organizacích a tím se nabídka stává dostupnější i rodinám s horší finanční situací. Tímto by bylo možné získat také data od respondentů s převahou středoškolského vzdělání, s mírně zhoršenou finanční situací, větším počtem dětí v rodině a možná i s jinými názory na výchovu dětí a tudíž i jiným výchovným stylem. Výsledky obou průzkumů by pak bylo možné lépe statisticky uchopit a vzájemně porovnat.

ZÁVĚR

Rodičovství je jedním z nejdůležitějších úkolů, které ve svém životě máme. Je našim posláním být dobrým průvodcem našich dětí od narození, během jejich dětství, školní přípravy a zájmové činnosti.

Je třeba si uvědomit, že děti potřebují nejen materiální zajištění, ale především bezpodmínečnou lásku a porozumění. Na rodičích leží odpovědnost včas a vůbec odhalit, k čemu má dítě vloh, co ho baví a naopak, které činnosti vykonává nerado.

Na dnešní děti je toho tolik nakládáno už od mateřských škol, že již namísto šťastného dětství prožívají stresy a vykonávají činnosti s odporem. Často plní pouze nenaplněné ambice rodičů a snaží se plnit jejich přání jen pro to, aby splnily rodičovská očekávání a nezklamaly je.

Tlak sociálního okolí, médií a dnešní společnosti překrývá často naši přirozenost, a mnohdy na základě tohoto tlaku nejsme schopni rozpoznat, co je pro nás, potažmo naše děti dobré a co nás učiní spokojené a šťastné.

Nezáleží na tom, zda jsme rodiče mladí nebo staří, nicméně fenomén pozdního rodičovství je stále více diskutovaným tématem.

Diplomová práce se zabývá právě tematikou pozdního rodičovství a hlavně faktory, které ovlivňují výchovný styl rodičů v pozdním věku. V úvodní teoretické části je snaha o specifikaci důvodů pozdního rodičovství, mezi které patří ekonomická situace rodiny, kariéra rodičů, zdravotní problematika, ale i hledání vhodného partnera. Další část informuje o rodičovských postojích a typech otců či matek. Významný prostor je věnován problematice výchovy a rodiny, jsou zde specifikovány jednotlivé styly výchovy a vlivu prostředí i médií. Dotazník se zaměřil na zjištění působení pozdního rodičovství ve vybraných oblastech a následně zvoleným stylem výchovy. Z průzkumu bylo zjištěno, že důvodem pozdějšího rodičovství bylo nejčastěji hledání vhodného partnera. Potvrzeny byly dvě hypotézy, zbývající se nepotvrdily, nebo jen částečně.

Hlavním cílem diplomové práce bylo zjištění výchovného stylu starších rodičů. Tento cíl byl splněn, u pozdních rodičů převládá liberální styl výchovy.

Z průzkumu se podařilo získat data od specifické a téměř homogenní skupiny respondentů, kterými byly převážně vysokoškolsky vzdělaní rodiče se zaměstnáním s převahou vyššího pracovního zařazení, ekonomicky zajištěných a spokojených se svojí finanční situací, s jedním potomkem a s liberálním výchovným stylem. I když není možné z tak malého vzorku výsledky šetření zobecňovat, je možné předpokládat, že lidé splňující výše zmíněná kritéria budou inklinovat ke stejnému výchovnému stylu.

Pro další průzkum je pro vyvození konkrétnějšího a rozsáhlejšího závěru třeba získat data od mnohem většího počtu respondentů. Takovéto výsledky by již bylo možné lépe statisticky uchopit a sledovat tak případné souvislosti.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BIDDULPH, S. *Mužství*. 1. vyd. Praha: PORTÁL, 2007. ISBN 978-80-7367-209-6.

BIERMANN, CH. - RABEN, R. *Maminkou ve čtyřiceti?*. 1. vyd. Praha: PORTÁL, 2006. ISBN 80-7367-075-5.

CLOUD, H. - TOWNSEND, J. *Prosím Tě, mami*. 2. vyd. Praha: NÁVRAT DOMŮ, 2007. ISBN 80-7255-080-2.

ČÁP, J. - BOSCHEK, P. *Dotazník pro zjišťování způsobů výchovy v rodině: příručka*. Brno, Bratislava: Psychodiagnostika, 1994.

ČÁP, J. *Psychologie pro učitele*. Praha: SPN, 1983. Publikace č. 46-00-13/2.

ČÁP, J. *Rozvíjení osobnosti a způsob výchovy*. 1. vyd. Praha: ISV, 1996. ISBN 80-85866-15-3.

HARTL, P. - HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. 2. vyd. Praha: PORTÁL, 2009. ISBN 978-80-7367-569-1.

HAVLÍK, R. - KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*. 2. vyd. Praha: PORTÁL, 2007. ISBN 978-80-7367-327-7.

HUK, J. *Sociologie médií*. 1. vyd. Praha: UJAK, 2008. ISBN 978-80-86723-65-5.

FARKOVÁ, M. *Dospělost a její variabilita*. 1. vyd. Praha: GRADA, 2009. ISBN 978-80-247-2480-5.

FARKOVÁ, M. *Vybrané kapitoly z psychologie*. 2. vyd. Praha: UJAK, 2008. ISBN 978-80-86723-64-8.

CHRÁSTKA, M. *Metody pedagogického výzkumu*. 1. vyd. Praha: GRADA, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

ILOWIECKI, T., M. - ŽANTOVSKÝ, P. *Manipulace v médiích*. 1. vyd. Praha: UJAK, 2008. ISBN 978-80-86723-50-1.

KOHOUT, K. *Základy obecné pedagogiky*. 2. vyd. Praha: UJAK, 2007. ISBN 978-80-86723-38-9.

KONEČNÁ, H. *Na cestě za dítětem*. 1. vyd. Praha: GALÉN, 2009. ISBN 978-80-7262-591-8.

KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie zdraví*. 2. vyd. Praha: PORTÁL, 2001. ISBN 80-7178-774-4.

LANGMEIER, J. - KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Praha: GRADA, 1998. ISBN 80-7169-195-X.

MATĚJČEK, Z. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. 4. vyd. Praha: PORTÁL, 2007. ISBN 978-80-7367-325-3.

MATĚJČEK, Z. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. 1. vyd. Praha: SPN, 1992. ISBN 978-80-7367-325-3.

MCQUAIL, D. *Úvod do teorie masové komunikace*. 3. vyd. Praha: PORTÁL, 2007. ISBN 978-80-7367-338-3.

MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny*. 2. vyd. Praha: SLON, 2002. ISBN 80-86429-05-9.

NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*. 2. vyd. Praha: Academica, 2009. ISBN 978-80-200-1679-9.

PALÁN, Z. *Základy andragogiky*. 1. vyd. Praha: UJAK, 2003. ISBN 80-86723-03-8.

SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. 2. vyd. Praha: PORTÁL, 2007. ISBN 978-80-7367-250-8.

TRPIŠOVSKÁ, D. - VACÍNOVÁ, M. *Sociální psychologie*. 1. vyd. Praha: UJAK, 2007. ISBN 978-80-86723-30-3.

TURECKIOVÁ, M. *Rozvoj a řízení lidských zdrojů*. 1. vyd. Praha: UJAK, 2009. ISBN 978-80-86723-80-8.

VACÍNOVÁ, M. – TRPIŠOVSKÁ, D. - FARKOVÁ, M. *Psychologie*. 1. vyd. Praha: UJAK, 2008. ISBN 978-80-86723-47-1.

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA A – Dotazník.....	I
PŘÍLOHA B - Tabulka pro vyhodnocení výchovných stylů.....	VI
PŘÍLOHA C - Tabulka vyhodnocení výchovných stylů dle respondentů...	VII

PŘÍLOHA A - DOTAZNÍK

DOTAZNÍK

Dobrý den,
jmenuji se Monika Doubková Křížová a studuji na Univerzitě Jana Amose Komenského v Praze obor Andragogika. Ráda bych vás požádala o vyplnění dotazníku, jehož výsledky použiji ve své závěrečné diplomové práci na téma „Faktory ovlivňující výchovný styl pozdního rodičovství“. Jeho vyplněním mi pomůžete nalézt souvislosti, které ovlivňují výchovný styl starších rodičů. Prosím Vás o pravdivé vyplnění dotazníku, je zcela anonymní a získané informace budou využity pouze pro účely této práce. O vyplnění prosím rodiče, kterým se některé z jejich dětí narodilo po 35 roce věku.

Mnohokrát děkuji.

Monika Doubková Křížová
e-mail: m.d-k@seznam.cz

1/ Pohlaví

Žena

Muž

2/ Rodinný stav

Svobodný/á

Vdaná/ženatý

Rozvedený/á

Vdova/vdovec

3/ Vzdělání

Základní

SŠ bez maturity

SŠ s maturitou

VŠ

4/ Pracovní zařazení (u rodiče na rodičovské dovolené před narozením dítěte)

Nezaměstnaný/á

Zaměstnanec bez vedoucí funkce

Zaměstnanec s vedoucí funkcí

Vyšší manažerská pozice

OSVČ (Osoba samostatně výdělečně činná)

5/ Odpovídá Váš měsíční příjem Vaším potřebám

Určitě ano

Spíše ano

Spíše ne

Určitě ne

6/ Důvod pozdního rodičovství

- Ekonomický
- Kariéra
- Hledání vhodného partnera
- Zdravotní problematika
- Neplánované těhotenství
- Jiné

7/ Kolikáté je Vaše později narozené dítě v pořadí

- 1
- 2
- 3
- 4 a více

8/ Setkali jste se s negativní reakcí okolí, poté co jste sdělili, že budete mít dítě

- Určitě ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Určitě ne

9/ Setkali jste se s negativní reakcí v rodině, poté co jste sdělili, že budete mít dítě

- Určitě ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Určitě ne

10/ Domníváte se, že Vás tato skutečnost ovlivňuje při výchově

- Určitě ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Určitě ne

11/ Ztotožňuje se váš výchovný styl s názorem okolí a rodiny

- Určitě ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Určitě ne

12/ Kupujete si časopisy pro rodiče a literaturu o výchově dětí

- Neustále
Často
Občas
Vůbec

13/ Sledujete pořady v TV pro rodiče

- Neustále
Často
Občas
Vůbec

14/ Myslíte si, že média poskytují kvalitní, odborné a informace o výchově

- Určitě ano
Spíše ano
Spíše ne
Určitě ne

15/ Ověřujete si informace z médií i v odborné literatuře

- Neustále
Často
Občas
Vůbec

16/ Hledáte informace k výchově na internetu

- Neustále
Často
Občas
Vůbec

17/ Sportujete

- Určitě ano
Spíše ano
Spíše ne
Určitě ne

18/ Lze označit váš životní styl jako zdravý

- Určitě ano
Spíše ano
Spíše ne
Určitě ne

19/ Vzděláváte se v průběhu života

- Určitě ano
Spíše ano
Spíše ne
Určitě ne

20/ Dopříváte si volný čas i pro sebe

- Určitě ano
Spíše ano
Spíše ne
Určitě ne

21/ Často dítě úkolujete, kdy a jak má co udělat

- Určitě ano
Spíše ano
Spíše ne
Určitě ne

22/ Požadujete po dítěti maximální možné výkony v zájmové činnosti

- Určitě ano
Spíše ano
Spíše ne
Určitě ne

23/ Při výchově jste často „ve střehu“ (neustále věnujete dítěti pozornost, kontrolujete ho,..)

- Určitě ano
Spíše ano
Spíše ne
Určitě ne

24/ Podřizujete se přáním dítěte

- Určitě ano
Spíše ano
Spíše ne
Určitě ne

25/ Pokud má dítě nějaké přání berete je vážně

- Určitě ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Určitě ne

26/ Snažíte se k dítěti chovat jako k sobě rovnému

- Určitě ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Určitě ne

27/ Hodně s dítětem mluvíte o jeho přáních

- Určitě ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Určitě ne

28/ Vyžadujete detailní přehled o tom, co Vaše dítě dělá ve volném čase

- Určitě ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Určitě ne

29/ Spíše než příkazy a zákazy se snažíte jít příkladem

- Určitě ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Určitě ne

30/ Často dítě srovnáváte s někým „lepší“

- Určitě ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Určitě ne

PŘÍLOHA B – TABULKA PRO VYHODNOCENÍ VÝCHOVNÝCH STYLŮ

A+ - silně autokratický výchovný styl

A – mírně autokratický výchovný styl

L – mírně liberální výchovný styl

L+ - silně liberální výchovný styl

číslo otázky		Určitě ano	Spíše ano	Spíše ne	Určitě ne
22.	Často dítě úkolujete, kdy a jak má co udělat.	A+	A	L	L+
23.	Požadujete po dítěti maximální možné výkony ve škole, zájmové činnosti.	A+	A	L	L+
24.	Při výchově jste často „ve střehu“(neustále věnujete dítěti pozornost, kontrolujete ho,..).	A+	A	L	L+
25.	Podřizujete se přáním dítěte.	L+	L	A	A+
26.	Za špatné výsledky ve škole viníte spíše učitele než Vaše dítě.	L+	L	A	A+
27.	Snažíte se k dítěti chovat jako k sobě rovnému.	L+	L	A	A+
28.	Hodně s dítětem mluvíte o jeho přáních.	L+	L	A	A+
29.	Vyžadujete detailní přehled o tom, co Vaše dítě dělá ve volném čase.	A+	A	L	L+
30.	Spíše než příkazy a zákazy se snažíte jít příkladem.	L+	L	A	A+
31.	Často dítě srovnáváte s někým „lepším“.	A+	A	L	L+

PŘÍLOHA C – TABULKA VYHODNOCENÍ VÝCHOVNÝCH STYLŮ DLE RESPONDENTŮ

respondent	A+	A	L	L+
1	0	3	6	1
2	2	2	4	2
3	1	2	6	1
4	3	3	2	2
5	1	3	1	5
6	1	4	3	2
7	0	3	6	1
8	3	1	4	2
9	0	4	3	3
10	0	1	6	3
11	4	4	1	1
12	1	1	2	6
13	2	6	2	0
14	0	0	6	4
15	1	2	3	4
16	0	4	4	2
17	1	2	4	3
18	0	3	7	0
19	0	3	7	0
20	1	1	3	5
21	0	3	7	0
22	0	2	6	2
23	0	1	5	4
24	0	3	7	0
25	1	1	2	6
26	0	1	9	0
27	1	2	6	1
28	0	3	3	4
29	1	5	3	1
30	0	4	6	0
31	1	5	3	1
32	2	4	4	0
33	2	2	3	3
34	0	4	3	3
35	2	2	3	3
36	0	2	5	3
37	0	5	3	2
38	2	2	4	2
39	1	3	6	0
40	0	2	3	5
41	0	4	6	0
42	1	2	3	4

SEZNAM GRAFŮ A TABULEK

Seznam grafů:

- Graf č. 1 – Rozdělení respondentů dle pohlaví
- Graf č. 2 – Rozložení respondentů dle rodinného stavu
- Graf č. 3 – Rozdělení respondentů dle vzdělání
- Graf č. 4 – Rozdělení respondentů dle pracovního zařazení
- Graf č. 5 – Rozdělení respondentů dle spojenosti s výší příjmu
- Graf č. 6 – Rozdělení respondentů dle důvodu pozdního rodičovství
- Graf č. 7 – Rozdělení respondentů dle pořadí dítěte
- Graf č. 8 – Rozdělení respondentů dle negativních reakcí
- Graf č. 9 – Rozdělení respondentů dle ovlivňování při výchově
- Graf č. 10 – Rozdělení respondentů dle ztotožnění se s okolím
- Graf č. 11 – Rozdělení respondentů dle kupování časopisů a literatury
- Graf č. 12 – Rozdělení respondentů dle sledování TV
- Graf č. 13 – Rozdělení respondentů dle kvality a odbornosti informací
- Graf č. 14 – Rozdělení respondentů dle ověřování si informací
- Graf č. 15 – Rozdělení respondentů dle hledání informací na internetu
- Graf č. 16 – Rozdělení respondentů dle sportování
- Graf č. 17 – Rozdělení respondentů dle zdravého způsobu života
- Graf č. 18 – Rozdělení respondentů dle vzdělávání
- Graf č. 19 – Rozdělení respondentů dle volného času
- Graf č. 20 – Výchovné styly mužů

Seznam tabulek:

Tabulka č. 1 – Rozdělení respondentů dle pohlaví

Tabulka č. 2 – Rozložení respondentů dle rodinného stavu

Tabulka č. 3 – Rozdělení respondentů dle vzdělání

Tabulka č. 4 – Rozdělení respondentů dle pracovního zařazení

Tabulka č. 5 – Rozdělení respondentů dle spojenosti s výší příjmu

Tabulka č. 6 – Rozdělení respondentů dle důvodu pozdního rodičovství

Tabulka č. 7 – Rozdělení respondentů dle pořadí dítěte

Tabulka č. 8 – Rozdělení respondentů dle negativních reakcí

Tabulka č. 9 – Rozdělení respondentů dle ovlivňování při výchově

Tabulka č. 10 – Rozdělení respondentů dle ztotožnění se s okolím

Tabulka č. 11 – Rozdělení respondentů dle kupování časopisů a literatury

Tabulka č. 12 – Rozdělení respondentů dle sledování TV

Tabulka č. 13 – Rozdělení respondentů dle kvality a odbornosti informací

Tabulka č. 14 – Rozdělení respondentů dle ověřování si informací

Tabulka č. 15 – Rozdělení respondentů dle hledání informací na internetu

Tabulka č. 16 – Rozdělení respondentů dle sportování

Tabulka č. 17 – Rozdělení respondentů dle zdravého způsobu života

Tabulka č. 18 – Rozdělení respondentů dle vzdělávání

Tabulka č. 19 – Rozdělení respondentů dle volného času

Tabulka č. 20 – Výchovné styly mužů

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Monika Doubková Křížová

Obor: Andragogika

Forma studia: kombinovaná

Název práce: Faktory ovlivňující výchovný styl pozdního rodičovství

Rok: 2012

Počet stran: 95

Celkový počet stran příloh: 9

Počet titulů české literatury a pramenů: 27

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Miloslav Kodým, CSc.